

De corruptis moribus utriusque partis, Pontificiorum videlicet, & Evangelicorum : dialogus lectu jucundus et valde utilis

<https://hdl.handle.net/1874/9500>

4

fee

DE CORRVP'TIS

MORIBVS VTRIVSQVE

partis, Pontificiorum uidelicet,
& Euangelicorum,

DIALOGVS LECTV IVCVN⁴
dus & ualdè utilis,

Authore Syluestro Czecanouio. 1562

2. Timoth. 4.

*Inſta oportune, importune, argue, obſecra, increpa, in
omni patientia & doctrina. Erit enim tempus,
cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt.*

Prouerb. 26.

*Reſponde ſulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne
ſibi ſapiens eſſe uideatur. 1562*

DE CORRVPPTIS

MORIBVS VTRIVSQVÆ

partis, Catholicorum uidelicet
& Protestantium.

DIALOGVS.

*Felix Parochus Polonus, & Sylueſter Mar-
chita Concionator Lutheranus.*

YLVESTER.

Salue Felix. FELIX.

Saluus ſiſ tu quoq; . SY.

Videriſ tu me nō agno-
ſcere amplius. FEL. Itā
planè eſt, non ſanè te a-

gnoſco. SYL. Sodalifnè tu ita eſ oblituſ
tui, & quondam in communibuſ literarum
ſtudijs Cracouiæ condiscipuli? FEL. Re-
ducis tu uerò in memoriā mihi, non ſo-
lum amicitiae noſtræ & conſuetudinis, ſed

A ij etiam

etiam apostasiæ tuæ. Sed hoc omitto. Vnde
tu nobis hac in Villa ades? SYL. E Pin-
czouia hoc iter habeo. Verum hodiè ali-
quantò tardius ex hospitio egressus sum.
Cum igitur me proficiscentem nox hic op-
pressisset, ad te diuerti placuit: nam fretus
lege ueteris amicitiaë nostræ, credidi id tibi
fore non ingratum. FEL. Non ingratum
quidem sanè, quod ad me attinet, sed non ual-
de gratum tamè, si officium spectes meum:
Catholicus enim sum, tu Lutheranus, imò
ut propius accedam ad rem, ego pastor oui-
um, tu lupus gregis mei: à fide enim tu no-
strà maiorumq; nostrorum defecisti. SYL.
Importunè ista nunc abs te in hospitem dici
uidentur: uenter enim, præsertim ieiunus,
aures non habet. Nec iam nunc opus est tam
obiurgantis poena, q̄ cæna esurientis. FEL.
Rectè sanè admones. Iam famulis manda-
tum est, ne quid desit iuri hospitalitatis. In-
tereà si libet in hoc musæo meo confidea-

mus

mus tantisper, donec cæna paretur. SYL. Placet. FEL. Tibi autem homini Marchi-
tæ & Germano quid erat negotij Pinczo-
uiæ? SYL. Longa series negotij, si inte-
grè narrandum esset, tibiq; sic audire, ut mi-
hi filere, expediret, nō te equidem celarem.
EEL. Non est, quod celes me, scilicet ho-
minem minimè curiosum. SYL. Haud du-
biè audisti, Felix, q̄ foedum certamen atq;
horribilè superioribus annis Francofordiæ
inter And. Musculum, & Fran. Stancarum
fuerit exortū de Iustificatore Christo, cum
hic solam Christi humanam naturam iusti-
ficatricem assereret, exclusa diuina, ille con-
trà adeò Christum iuxta utramq; naturam
statueret iustificatorem, ut non ueritus fue-
rit palàm docere, diuinam Christi naturam,
quæ DEVS est, unâ cum humana mortu-
am fuisse in cruce. Stancarus quidem expul-
sus est ex Marchia, remansit Musculus, nec
destitit hic, illo exterminato, id dogma de

mortua diuinitate publicè profiteri, ac spargere, adiutore Ioanne Illebio. Fuit hæc causa ad Lausanenses Theologos Zuuinglianos deuoluta, & hinc mox ad Pinczouientes Doctores Lismaninum, Statoriū, Brandatam. Tametsi uerò hi Theologi Stancarum damnarint omninò: tamen nec Musculi dogma secus, q̄ hæreticum iudicauerunt, licet initiò aliquantò obscurius, postea certè manifestò satis: quemadmodum iam comperi Pinczouiæ. Eò namq; missus fui à senatu meo, siquidem eadem contentiones apud nos increbrescunt, ut, cū Pinczouiæ aliquot insignes Theologos conuenisse audissemus, ab illis certum aliquod de Musculi Stancariq; disceptationibus iudicium requirerem. Veni Pinczouiam, nobiles q̄ plurimos ibi, & Theologos reperiẽbam: sed tanta inter se animorum diffensione distractos, ut fuerit uisu horrendum, & dictu turpissimum.

FEL. Euangelicinè erant isti. SYL. Euangelici

gelici omnes. FEL. Itanè seditiosum est
recens istud uestrum Euangelium? Sed quæ
fuit causa tantæ litis? SYL. Polonia nobi-
les pleriq;, qui excusso iugo Papæ id nunc
unicè dant operam, ut, Ecclesiasticis bonis
in meliorem usum conuersis, Ecclesiæ pas-
sim ad rectam normam expressi diuini uer-
bi reformentur. Nobiles igitur hoc negoci-
um cum urgerent, conuentus Pinczouia
indictus est. Ibi quoniam Theologi interro-
gati, quomodo arbitrentur purum DEI
Verbum in Polonia instaurari posse, ne ullæ
admisceantur traditiones humanæ, quæ non
in sacris literis euidenter expressæ sint. The-
ologi responderant, iam talem in Polonicis
Ecclesijs reformationem nullo modo posse
fieri, nisi ad nudum scripturæ S. textum om-
nis Ecclesiarum administratio accommo-
detur. Placuit hæc sententia uniuersis: Bi-
bliaq; sacra in medio posita sunt: iusiq; ex
his Theologi auspiciari negocium. O DE-
VM

VM immortalem, mi Felix, quanta confestim inter Theologos dissensio suborta est. Alij enim ad normam ueteris Testamenti, alij ad ordinem Noui, Ecclesias reformandas esse censuerunt: alij ad consuetudinem primæuæ Ecclesiæ. Omnisq; difficultas in eo uersabatur, quod, cum nobiles, nihil uellent in reformandis Ecclesijs admittere, quod non in sacris scripturis expressum DEI Verbū haberet, protulerat Starcarus aliquot ab se conscriptos reformandæ Ecclesiæ Canones, qui in scripturis sacris sic expressi, uti τὸ ἔπιτοπ̄ postulat, non inueniebantur: quam ob causam etiã repudiati sunt à cæteris, præsertim à Lasconitis. Hinc dissensionis exordium extitit, hinc iurgia & maledicta secuta sunt, hinc uariæ incensæ discordiarum maximarum faces. FEL. Quid tu intereã, Syluester, faciebas? SYL. Tacitus spectabam & mirabar, quò res illa esset eua-
sura. FELIX. Conuenerunt ne tandem?

SYL.

S Y L. Quid conuenirent homines omnium discordissimi? Etenim non de reformatione tantum dissentiebant, verum etiam de summis Christianæ fidei articulis digladiabantur. Stancariani enim Calvinianos accusabant, quod publicè docerent, nō unum esse DEVM, sed tres DEOS, & quòd Christum uellent minorem esse patre, & iuxta utramq; naturam, mediatorem. Calviniani uicissim Stancarianos insectabantur propter renouatā Nestorij hæresin. Erant alij quoq; utrisq; non minus, q̄ ipsis sibi inter se mutuò aduersi: qui, cum Calviniani unum DEVM esse negassent & asseruissent tres, tum illi cōtrà, unum DEVM affirmantes, tres personas esse inficiabantur. Quin non modo de his, quos iam dixi, articulis, sed de præcipuis totius Christianæ fidei fundamentis hostiliter altercabantur, ut de iustificatione, de libero arbitrio, de peccato, de iustitia, de fide & operibus, itemq; de Ecclesia, de

B numero

numero Sacramentorū, alijsq; generis eiusdem q̄ plurimis. Et ut breuiter dicam, spiritum discordiæ præsentem uidi, concordiaẽ authorem ualdẽ desiderabam. FEL. Num Spiritus concordiaẽ aliquid ad euidẽtiam ueritatis? SYL. Num dubium id est? FEL. Si hoc ita, ut dicis, sentis ex animo, cur Catholicam Ecclesiam deseruisti, in qua semper est concordia, & contulisti te ad hæreses, in quibus perpetuæ sunt dissensiones: uel cur potius ad concordiam non redis, relicta discordia? SYL. Quos deseram, uideo: quos sequar, non reperiõ: uereor enim ne ex fumo in ignem. FEL. Quomodo? istud uelim ut nobis explices. SYL. Si uerum est, quod iubet Christus, ex fructibus debere arborem cognosci, q̄ autem infructuosa isthæc uestra concordia sit, mores cleri uestri non obscure loquuntur. FEL. Minimè quidem fallax regula est, quam tradidit Christus de fructu & arbore: hæc enim natura lex est, si
Aristoteli

Aristoteli credimus, ab unaquaq; re, similem sui foetum edi. Sed hæc regula tamendisciplinam requirit non solum τῶν ὑσέσων, sed τῶν πρὸ τέξεωμ quoq;, quippe ut & arbor fructui respondeat, & fructus uicissim arbori. Eamq; ob causam non nudè dixit Christus & simpliciter, sed copulatè, adiiciens hanc ἐπινόμιδο: ut aut arborem facias bonam, & fructum bonum, aut fructum malum, & arborem malam: ne, cum alteruter alterius connexu carere non possit, separatim alter absq; altera rectè intelligi posse existimaretur. SYL. Antiqua tu mihi Felix, & absoleta illa Cracouiensis scholæ ænigmata recenseres. Clarius ista tu quidem, si uoles me, quod dicis, percipere. FEL. Non herculè absoleta hæc sunt, sed adhuc usu hominũ uigent, nec tibi, cum eadem antea mecum didiceris Cracouix, ignota. Verum, ut morem tibi geram, quid clarius dici potuit, q̄ cum ait Christus, aut facite arborem bonam, & fructum eius bo-

num: aut facite arborem malam & fructum
eius malum: siquidē ex fructu arbor agno-
scitur? Hæc duo extrema idcirco tam arctè
constrinxit Christus, ne, si aliquando fru-
ctus bonus appareat, mox arborem bonam
iudices: uicissimq; si arbor pulchra uidea-
tur, mox statuas fructum eius nobilem esse,
& bonum oportere. Nam fieri aliquando
uidemus solere, ut uita Philosophorum pu-
gnet cum oratione, contraq; oratio cum ui-
ta: sic etiam reperias Ecclesiasticos pasto-
res, quorum uita impura sit, doctrina pura:
ac, uersa uice, quorum uita inculcata, doctri-
na hæretica. Eam ob causam necesse est, tum
arborem bonam esse statui, cum fructus fue-
rit bonus, uicissimq; fructum bonum esse,
cum arbor bona fuerit. Quapropter si Do-
ctores ea docent, quæ faciunt, et quæ faciunt,
docent, certum est doctrinam factis & facta
doctrinæ respondere. Cepit Christus docere
& facere, & inquit: & Si mihi credere non
uultis,

uultis, credite operibus meis, quæ facio. Cur autem? Quia cum rudis populus ob ingenij stuporem ueritati doctrine tam facile fidem habere non posset, ut mirandis illis, quæ Christus faciebat, operibus crederet, ab euentu ad causam ducebatur. Secus est in ijs, quæ falsa docent, & bona operantur, quemadmodum de Donatistis apud D. August. legitur, & nunc in Anabaptistis uidemus. Quorum simplicitatem, innocentiam, fidelesq; labores laudamus, doctrinam uero iure damnamus. Hic enim non simpliciter ex fructu arbor, sed etiam ex arbore fructus cognosci debet. Est item secus in his, qui uera docent, & operantur mala. Nonnulli nostrorum sacerdotum rectè profitentur Catholicæ doctrine fidem, praua operantur interea. Nec hic regula habet locum, ut ex fructu iudicetur arbor: cum ea opera, personarum uitia sint, non doctrine. Hæc cum ita sint Syluester, non te decet ob prauos mores cleri, ab-

horrere à ueritate concordis doctrinæ Catholicę: quando quidem tibi mandet non humana uox, sed authoritas diuina, In Cathedra Mosis sedent, et omnia quę dixerint uobis seruate, & facite: secundum uerò opera eorum nolite facere. Expressum soletis & clarum diuini uerbi textum exigere: quid potuit enunciari expressius? Duo cernis poni, cathedram Mosis, & non facere secundum mala opera Doctorum: quorum alterum tui muneris est, ut certò scias, quænam cathedra Mosis sit: alterum uerò nihil ad te, sanctène, an impurè uiuant sacerdotes, modò sedeant in cathedra Mosis. SYL. Qui autem certò possum, ut tu dicis, scire, quæ Germana cathedra Mosis sit, quæ adulterina? FEL. Nihil facilius, modò animaduertere uelis, non auertere. Vnicus hic in Symbolo Apostolorum articulus, CREDO ECCLESIAM CATHOLICAM, ueram tibi cathedram Mosis monstrauerit.

strauerit. Catholicū autem id est, sicut Ari-
stoles definiuit, & comprobauit D. Augu-
stinus, quod ubiq; est, & semper est. Quocir-
ca si concordem Diuini uerbi sensum, si or-
thodoxam legitimamq; scripturæ sacræ in-
terpretationem, si deniq; in ipsa Ecclesia
Dei, non in Ecclesia malignantium ciuis es-
se cupis, hoc crede, quod credit Ecclesia ca-
tholica, sic interpretare scripturam S. uti
eam interpretata Ecclesia catholica ubiq; et
semper est, & sparsit in uniuersum orbem
Christianum. Itā demum Syluester discor-
dias hæresiū effugeris, ueram Ecclesiæ con-
cordiam tenueris. SYL. Moues tu quidem
me ô Felix, sed nondum permouisti. Nam
quod ad me attinet, facile tibi assentior, si
posses eam Diuini uerbi interpretationem,
quam Papatus profitetur, catholicam esse
euincere, faterer equidem uestram doctri-
nam orthodoxam esse, nostram hereticam.
FEL. Polliceor tibi Syluester, & quod pol-
liceor,

liceor, re ipsa præstabo, quippe omnes articulos catholicæ fidei, hoc est, vniuersæ doctrinæ nostræ assertions posse à nobis demonstrari, quod sint catholicus diuini uerbi intellectus. Si idem tu Syluester in doctrina Lutherana demonstrare poteris, hoc tibi persuadeas uelim, omne dissidium hac unica uoce, CATHOLICA, continuo sublatum iri. SYL. Ego tale nihil audeo polliceri de doctrina: de qua minor nobis est cura: sed illud nobis curandum est, quid populo persuaderi possit. Hic etenim ex vita Doctorum omnem doctrinæ veritatem metitur, quando nullum tenet inter doctorem & doctrinam discrimen. Itaque hoc nunc potissimum in lancem ponit populus, utrius partis vita moreque præponderent. Quamobrem si hisce Germaniæ moribus mederi uolumus, ex comparatione morum in utraque parte ordiamur, necesse erit. Quotus enim quisque uestrorum sacerdotum vel Episcoporum

porum inuenitur, qui sit ità moratus, ità animo ac uita constitutus, vt canones vestri postulant? Quis clericorum sic animatus agnoscitur, qui disciplinam suam non ostentationem potius scientiæ, sed legem vitæ putet? Qui obtemperet ipse sibi, & decretis suis pareat? Videre licet alios tanta leuitate, & iactatione, ijs vt fuerit non scire suam doctrinam melius: alios pecuniæ cupidos, gloriæ nonnullos: multos libidinum seruos: vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod & mihi et populo videtur esse turpissimum. Vt enim si Grammaticū se professus quispiam, barbarè loquatur, aut si absurdè canat is, qui se haberi velit Musicum, hoc turpior sit, quòd in eo ipso peccet, cuius profitetur scientiam: sic Episcopus, Sacerdos aut Monachus in scripturæ S. canonibus peccans, hoc turpior est, quòd in eo munere, cuius magister esse vult, turpiter perniciosèq; labitur, doctrinamq;

C   nã vitæ

næ vitæ professus, enormiter delinquit. FE.
Dolendum quidem verò Syluester, secta-
riorum fraude eò res Christianas deuenisse,
vt iam populus nullum queat inter mores
Cleri & doctrinam catholicæ fidei discerni-
culum videre: quo vix vlla potuit maior cę-
citas populum inuadere. Sed tamē quia pla-
cet tibi vtriusq; partis vitia cum vitijs con-
ferre, vt vtra præstet pars alteri morum ho-
nestate, dijudicari possit, iuuero sanè te. Quæ-
ro igitur, quæ tandem est illa catholici cleri
tam foeda, tamq̃ immanis turpitudò. Nam si
recto iudicio vtriusq; partis perspexi mo-
res, neutram alteri longè anteponendam ef-
se intelligo. SYL. Si placet experiamur,
vestrorum ne, an Euangelicorū vita sit lau-
dabilior. FEL. Placet. SYL. Sed vndè vis
ordiamur, variæ enim cum sint materiæ, vel
fordes potius, quarum cœno Papisticorum
sacerdotum vita volutat? FEL. Non re-
pugno. Ab ipso ordine principio adipiscendi
sacerdotij :

sacerdotij: hæc etenim via primam aperire
solet ad omne genus vitiorum ianuam cle-
ro nostro. SYL. Obsequar tibi, & ita fa-
ciam. Quæso te, dic ingenue Felix, quis nunc
vestrorum animo eo capessit, vt decet, sa-
cerdotium, pietatis videlicet causa, ac sue er-
ga DEVM deuotionis? Video equidem
vestri ordinis plerosq;, quorum alij re sua
familiari domi comesta & decocta, inhiare
Ecclesiasticis bonis, famem vt expleât, ino-
piam vt fugiant: idq; tam apertè quidem, vt
nunc in genere de cunctis rectius dici possit,
q̃ olim de monachis, sacerdotem facit despe-
ratio. Alij cum videant in eo vitæ genere
omnia licere impunè, nullum ferme scelus
pœnis coërceri, huc velut ad foedissimæ vo-
luptatis patrocinium confugiunt. Hic sco-
pus cunctis ferè peculiaris est, atq; commu-
nis. Nam si diuini cultus exercendi gratia
huc adspirarent, non illi istis, quibus nunc
vtuntur artibus, sacerdotia venarentur.

Quid enim vsitatius nunc est, q̄ his conferre
Ecclesię beneficia, qui non, quia virtute pol-
leant, literisq; sint egregiè instituti: sed quia
diu famulati sint, quia fideliter Episcopo-
rum redditus procurarint, auxerint, quia
gynæcia Prælatorum arte temperauerint,
vel quia sint agnati, sint affines, sint dome-
stici lurcones nostri, qui ad colendum Bac-
chum & Cererem magis idonei habeantur,
q̄ ad cultum diuinum, ad docendum popu-
lum, ad gubernationem Ecclesiæ. Ideò istis
videas Episcopos malle sacerdotia, q̄ pijs
eruditisq; viris conferre. Sunt etiam non-
nulli, qui vel eam ob causam turpissimos
quosq; faciunt sacerdotes, ac legunt Cano-
nicos: vt, cum capitulum talium spurcissi-
morum colluie refertum est, Episcopi pos-
sint, partim talium capitularium ignauia ac
turpitudine, partim detestatione populi,
ecclesiastica bona, iura, priuilegia, & cime-
lia thesaurorum surripere, in priuatum con-
uertere

uertere vsu[m], ac deniq[ue] eadem ista occasio-
ne, hæreticis proderet religionem ac fidem
Christi. FEL. Verum quidem tu ista Syl-
uester, non enim possum, quod verum est,
diffiteri. Nam memini versiculos rudes sa-
nè, sed scitu non indignos, me audire à maio-
ribus nostris recitari.

*Mos est Prælati præbendas non dare gratis,
Sed bene nummati, uel eorum sanguine nati.*

Itaq[ue] videmus non modo indignis donari
optima Ecclesiæ munera, sed etiã turpiter
Simonis Magi exemplo diuendi pecunijs.
At hæc tu Syluester, cum nobis exprobras,
putasne tuos sectarios horu[m] vitiorum im-
munes esse? SYL. Ego verò non opinor:
sed cupio audire. FEL. Vos Syluester, quia
Canonicos non habetis, Prælatos abiectis,
Parochos solummodò retinuistis, & nescio
quos, Ecclesiæ ministros, et loco Episcoporo-
rum vobis superintendentes extiterunt. An
istorum nulli, vel potius non maxima pars

C iij istorum

istorum non irrepunt in Ecclesias vestras, alij fraude, alij fauore, alij munerum corruptelis: Esto autem, quod Symoniam non ità, vti nostrates exercere possitis, quando vobis non adsunt tantæ copiæ & opes: non defunt tamen fraudis artificia. Scimus multis in locis, Superintendentes, non ligatis manicis suos clientes in pinguiores parochias introducere. Quin & ipsi Vitebergenses Apostoli, vndè eas tantas adepti opes sunt, si alienæ fraudis munuscula aspernantur: Memini, cum Pomeranus Apostolus rediret ex Dania, transuectusq; per finum Balthici maris esset, nō absq; periculo tempestatis, eum apertè dixisse, cum in Cymbricæ Chersonesi littus esset expositus, Tu habeas meum Euangelium Dania, ego pecuniam tuam: vale. Edidit is pater, post bellum Smalcaldicum scriptum benè longum, in quo non potuit ineptus senex auaritiæ suæ dolos tegere. Sed mortuis quietem precemur,

cemur, de viuis loquamur. Nec est, quod ad-
modum nobis obijcias Sylueſter, Episco-
porum aut ſeruulis, aut agnatis Eccleſiæ fun-
ctiones & opes ſimul dari, nam ea in parte
veſtri peccant multò grauius: ſolent enim
Eccleſiarum patroni, quibus eſt ius confe-
rendi apud vos, ſi habent talem quempiam
in Parochia Parochum, qui non omnia faci-
at ad nutum domini, ſolent illi, inquam, eiuf-
modi expellere, & accerſere alium, ſiue ſar-
ctorem, ſiue calciarium, ſiue ſartorem, ſiue
lictozem aut carnificem, alioſuè generis
eiuſdem: quibus cum paciſcuntur, tanq̃ diur-
ni laboris mercedem. Interea iſti illi fideles
patroni, agros parochiæ proprios alienant,
ſibi adſcribunt, cenſus Eccleſiæ præripiunt,
paupertatem verò, miſeriamq; ſolam re-
linquunt nouitio parochio. Quales autem
iſti ſint, & q̃ fideles paſtores, pacta merces
oſtendit, videlicet eſſe mercenarios, quibus
rectius forſitan coruos paſcendos cõmiſeris,
q̃ animas

quod animas Christi fidelium. Estne res indignissima? Ancilla aliqua, aut mulier ollam emptura, pulsu digiti prius explorat & sonitu, solidane sit, aut fatiscens olla: vestri autem Parochos suos, quos conducunt, ut sint anime salutis curatores, non explorant, idoneine sint an inepti, honesti an turpes, sed id operam dant solum, ne eos cogantur magno conducere. Ita fit, ut Parochi vestrates in villis presertim & oppidulis, harum purganda, quam administranda arum, sint habiliores.

SYL. Apud nos ista quidem fiunt, & grandiora etiam, quam dicis, sed nunquam tamen tantis in rebus, quemadmodum in papatu solet delinqui. Meminimus enim, cum regalis persona quaedam, specie ioci quidem, & occulte, serio tamen ad quendam suae aulae domesticum diceret, Certabo tecum, depositis viginti millibus, te Episcopum fore breui, in eo, quo scis, loco. Obluctabatur sane aulicus, rem impossibilem ratus, sed ad eius dignitatis gradum

dum posse peruenire. Sed tamen si ità vide-
tur, inquit, curabo vt primo quoq; tempo-
re, eam auri vim deponam. Nam vtcunq;
res ceciderit: si pecuniam perdidero, Epi-
scopatum lucrabor: sin Episcopatum, vi-
ginti millia: nec potero, siue victus sim, siue
vincam, aliquid perdere. Quid verò Felix?
legitima nè isthæc est ad Episcopatum via?
per tectum nè ille, an per ianuam intrauit?
FELIX. Ea via intrare conabatur Ana-
nias, sed vtinam eodem spiritus gladio ta-
les helluones confoderentur, quo Anani-
as confossus interiit, in conspectu Petri.
SYL. De isto sacerdotum auspicio, quo
primum se in Ecclesiastica munera inge-
runt, satis dictum esto. Iam id dispiciendum
videtur, quæ prima, postq̃ beneficia sunt ade-
pti, studia sint administrandi muneris: si licet
apud te Felix, quod verum est, dicere. **FEL.**
Licet, & libere quidem. **SYL.** Animadu-
uerti equidem eam esse omnium curam pri-
D mam,

nam, vt sedulò perquirāt, quàm ampli sint,
& quinam annui redditus. Confestim enim,
vt factus est Episcopus, ex numero reddituū
init rationem constituendæ aulæ suæ. Initiò
magne est curæ, vt sint aliquot equites nobi-
les, qui cōscisis vestibus, caligisq; serico sub-
farcinato, ad talos vsq; defluētibus, & decura-
to ad nates vsq; pallio induti, prelōgo gladio
accincti, vel alligati potius, torquibus aureis
ornati, pileo Moschouitico acuminato, plu-
mis circū caput volutantibus obtecti, & alijs
eiusdē generis monstrōsis nænijs conspicui,
in palatio Episcopali frequentes conspician-
tur, ad mensam circumstēt & ad arā, tali or-
natu, ad decorū Episcopale, & ad exemplum
pietatis, compositi. Hinc continuò et alia est
solicitude, vt abacus sit extructus multo ar-
gento & cælato auro, poculis diuersi gene-
ris, vitreis, torneumate, & alijs: itemq; alia
vasa, omnes patinæ, omnes orbiculi, coclea-
ria, candelabra salina, horum vt nihil non sit
argenteum, quod hospitibus apponi debeat:

sed aureū omninò, vel certè deauratum, quo
Episcopo vtendū, hoc est, vt coclear sit aure-
um, vt bidēs sit aureus, orbiculus etiam, & si
quid aliud prætereà. Et breuiter quidem, vt
nihil in tota mensa sit, præterq̄ Episcopus,
plumbeum. Nec illud in postremis ducitur,
artificiosi coci vt habeantur, & nouorū epu-
lorū ingeniosi inuectores, vt denis vicibus,
nouenafercula ad mensam parentur, prandi-
umq̄; possit ad vesperā vsq̄;, & cæna ad dimi-
diam noctem, aut vltcrius etiã perducī. Quin
& hoc necessarium, vt sit giganteæ staturæ
dapi fer quispiã, & qui hunc antecedit, Mar-
schalcus, auro, et argento splendidus, vultuq̄;
seuerus: itemq̄; vt iuuenis quispiã, elegansq̄;
adolescens pocilletur ac prælibet : & huic
proximus, qui carnibus præcidendis mini-
stret, cruribusq̄; diuaricatis (etiamsi fortè
honestæ matronæ & virgines mensæ ad-
sint) lacio suo infarcinato & prægrandi an-
terius quadræ labrum terat: tum, vt mensa

D ij circumquaq̄;

circumquaq; circumfusa fit turba aulico-
rum, puerorumq; in primis nobilium, qui
exiccata pocula repleant, qui quadras com-
mutent, panes reponant, & si quid generis
eiusdem necessarium, subministrent: ne vi-
delicet, quando cum poculis certamen ini-
tur, cesset sedulitas fundendi, replendi, sug-
gerendi. Episcopus interea discere debet ab
aliquo exercitato conuiuatore, vt sciat, quid
colloquij cum quolibet inchoandum: vt, si
adsint milites, de bellis possit et de castris ali-
quid dicere: sin œconomi, aut patresfa-
milias, de piscibus, de bobus, gallinis, anseri-
bus, de braxanda cereuisia, & re œconomi-
ca: sin mercatores, aut Iudæi, de quæstu, de
vsura, de permutatione monetæ, de rebus
Indianis, de pipere, croco & similibus. Et
cum fortè deest garrulus quispiam, aut ob-
scænus conuiuator, qui exhilaret conuiui-
um, moriones accersuntur, non illi Syriaci,
faceti vt sint, sed crassi Afotici, qui qualibet
in re

in re scapham possint scapham dicere, iam de prioribus Aristotelis, iam de posterioribus, & à virili partu argumentum ad muliebrem ducere: nam de his vt possit aliquid in mediũ adferre Episcopus, peritiæ signum est: vt autem aliquid de sacra Theologia, de Biblijs, de philosophicis artibus, de historijs Ecclesiæ, vel rerum publicarum, id scholarium esse videtur, & baccalaureorum in scholis, non Episcoporum munus. Sed hæc quæ diximus quotidiana conuiuia sunt, audies etiam Felix, de festiuis & letioribus. Solent enim quidam, cum carni volunt negotium facere in ocio (quod faciunt ferè quotidie) adhibere ad mensam dicaces aliquot, & festiuas mulieres, quæ & risum possint excitare, & inflammare Venerem, dieterijs scilicet illis, quæ affectus illos Spiritualium hominum, episcopales commouere possint, retinere non possint. Tametsi non soleam exemplis libenter vti, vnum tamen recitabo,

D iij tibi

tibi non minus, q̄ mihi, notum. Meministi
opinor illius celeberrimi cōuiuij, quod pro-
pter voluptariæ amænitatis excellentiam,
Paradyfus appellabatur. Instruxerant enim
duo prælati (nomina reticeo) palatiũ quod-
dam, credo Appollinē Luculli, diebus æsti-
uis, omniq; arborũ genere ad quincuncem
distinctũ, & floribus tapetijsq; sic ornatum,
vt aliquam speciem paradyfi præ se ferret. In
eo apparatus conuiuiũ fuit, femina accersitę,
& sodales cõsimiles, pransumq; est, et datum
gulę tantum cibi et vini, quantũ satis videba-
tur ad choreas, ad amores, ad Venerē. Tan-
demq; mensis remotis (actas Deo gratias in
tali cõuiuijo, quis dubitet?) surrectum est, fa-
mulitioq; exire iusso, clausę ianuę sunt, int e-
reã pudicæ illæ Euæ, & duo illi Venerabiles
Adami vestes omnes & indusia exuerunt :
mox nudæ Euulæ istæ recondiderũt se intra
folia arboris vitæ, donec satyriscũ saltare cę-
pissent veruncantes Adami. Qui tamẽ mox
per

per frutices, per arbores, per folia quiritantes, vix tandē Euulas suas repertas ad choream protraxerunt, nudi cum nudis, & cætera quis nescit. Itā nimirum, cū illa historia Geneseos verbis vix satis explanari possit, quasi in rem præsentē praxin istius rei, pij Patres adducere voluerūt, vt, quod prælegendo non satis assequi videbātur, actu monstrando euidentiùs declararēt. An nō dignū exemplum castimonix Prælatorū? Nōnē graphicè hanc frugalitatē in vestris Prælati depinxit Esaias Propheta. Cōsurgunt inquit, ad ebrietatē sectandā, & potandū vsq; ad vesperā, vt vino æstuēt, cythara et lyra, & tympanū & tibia, & vinū in conuiujs eorum, et opus Domini nō respiciūt: nec opera manuū eius respiciūt. Itē & alio in loco: Venite sumamus vinū, & impleamur ebrietate, et erit hodiè sicut cras et multò amplius. Quæ bachanalis prælatorū canonicorūq; luxuria cū aliàs semper, tū certè nūc execranda est. Verū quid fit? Adeò illi

^{καρονινωσ} paternèq; vicem dolent Ecclesiæ, ni-
mirum patres sancti: vt die noctuq; omnem
vitæ suæ diætam, vel conuiuiarum garritu,
vel tympanorum tubarumq; sonitu curent
continuo perstrepiscere, ne scilicet frago-
rem ruentis Ecclesiæ vlla ex parte audire
possint, aut perstrepiscere. Quæso te mi Fe-
lix, liceat nobis inter priuatos parietes ve-
rum loqui, nonnè est talis viuendi ratio ve-
stro clero vsitata, & propria quidem quarto
modo : quid tibi videtur? Quid etiam ille
vester, quem nosti, cū admonitus, vt Chri-
stum curaret, Epicurum mitteret? at ille
verò, Lassa me godere di questo Epãto.
Sed his commemorandis finem faciam, vt
audiam, quid tu in partem possis contrari-
am. FEL. Ego verò, vt reliqua generis
eiusdem inuitus planè, sed tamen, ne simili-
um sordium vestrates Euangelicos existi-
mes esse immunes, vicissitudo colloquij po-
stulat, vt etiàm aliquid afferam in medium.

Primum

Primum vt in genere dicam, quid vnq̄ potuiffet excogitari, vel ad perniciem honestatis, vel ad exhauriendas priuatas opes calamitosius, q̄ omnem tollere legem ieiunij? Quod quidem ieiunium tantopere nobis scriptura omnis commendat, vt propter multiplicem eius vtilitatem Apostolis necessitatem prebuerit, cur aliquibus certis diebus ieiunium indicerent, omni autem tempore mandarent temperantiam. Hinc extiterunt ieiunia aliquot, vt quadragesimale, quatuor temporum, vigiliarum Sanctorum, ieiuniũ Aduentus: & vt in die Veneris & Sabbati homines abstinerent à carnibus, piscibus vescerentur, quòd ij minus alimenti haberent, illæ plus: quòd hinc libido insurgere soleret, & omne genus luxuriæ. Quid autẽ sublatis his salutaribus Apostolorum præceptis secutum est? Crapula infinita, luxus immensus, helluationes quotidianæ, ebrietates inusitatae, commestatio-

E nes

nes beluinæ, & apud ditiores conuiuia, quæ
multitudine ferculorum naueant, vino, va-
rioq; potu madeant, ac fluitent. Cuius rei si
varia exempla voles, & documenta cogno-
scere, legas quæso cuiusdã Germani Euange-
lici prædicantis librũ, de potatore Dæmone
inscriptũ. DEVS bone, qualia portenta ille
cõmemorat, quæ antea ignota fuerunt, nunc
primũ peperit noui Euangelij vestri nuper
reperta libertas. Tametsi etiam ante istud
Euangelium ebrietatis gulæq; vitiũ grassa-
batur apud nos in Polonia: nunq̃ tamen pro-
fectò ita foedè increbuerat, sicut nũc regnan-
te Euangelio isto vestro: quod cum neget,
vlla bona opera ad salutẽ esse necessaria, imò
affirmet obesse vehementer, quid aliud ist-
hinc sequi oportebat, q̃, si ieiunium non exi-
gitur, crapulari, commessari, inebriari sit li-
citur: quàm si eleēmosinæ non profint,
vt in luxum, in fastum, in splendida ædificia,
in superbiam, opes priuatas conuerti, liber-
tas

tas Euangelij suadeat: q̄ deniq̄; si nec preces fuerint ad salutem necessariæ, quin maledicendi, blasphemandi, conuiciandiq̄; libertas omnibus impunè concedi debeat, nemini interdici. Sicut etiam nunc fit, et planè fit, & nusq̄ horribilius, q̄ vbi nouum coepit regnare Euangelium. Meminimus in multis locis Germaniæ, qui mos etiam apud nos nuper inualuit, nunq̄ crebriora haberi cõuiuia, q̄ aut die Veneris, aut in alicuius S. vigilia. Festos dies penè omnes vos Evangelici abiiecistis, retinuistis Bacchanalia: quæ etiam si certis de causis, cum sint Ethnica, retenta fuerunt in Christianismo, suo tamen & idoneo tempore. Quid autem vos? Loco mouistis, & quod vna hebdomade propter infirmitatem Christianis concedebatur, vos per integrum annũ sparsistis, ut quæuis septimana, quiuis dies, quoduis anni tempus sint Bacchanalia. Quoties nos cum magno dolore vidimus, in ipsa magna hebdomade laruis

E ij indutos

indutos discurrere, & crapula, atq; libidine,
in ipsa sacra parasceue ludibundos diffluere
in omni genere obscenitatis ac lasciuia. Huc
adde, quod nobiles vestri, tanto studio cu-
mulant tabernas in oppidis, in pagis, in vi-
cis: vt nusq̃ non sit ebrietati locus & gulæ,
& obscenitati rusticorum. Cereuisiam co-
quunt illi, quæ crepitibus magis profit &
ructibus, similibusq; Euangelicæ diætæ re-
gulis accomodata, q̃ restringendæ siti. Nec
satis est tabernarijs crudam cereuisiam et fu-
mosam obtrudere, sed etiam cogunt rusti-
cos, vt nusq̃ aliundè, nisi ex tabernis sui Do-
mini capiant cereuisiam. Addunt huic rusti-
corum enormi ebrietati choraulos, & simi-
les phonascos, qui saltatione & tumultu ru-
sticos inflamment, reddantq; ad haurien-
dam malam cereuisiam auidiores: vndè de-
mum iurgia oriantur, verbera, cædes: è qui-
bus omnibus, plurimum lucri dominis ac-
cedat, & subditis magna licentia helluandi,
facultates

facultates suas perdendi, alienis rebus in-
hiandi. Quid tibi Syluester, veranè hæc, an
falsa videntur? SYL. Sunt vt dicis: impu-
dentis enim esset velle inficiari, quod cunctis
notum: hominis scelerati defendere, quod
flagitiosissimum. Verum esto, sit paritas in
ebrietatis vitio vtrobiq;, certè in libidinis
malo non fuerit: quantum enim libidinis
incendium iam multo tempore arsit in re-
gno pontificio? Coniugium sacerdotibus
ademerunt, concesserunt scortandi liberta-
tem, & tot quidem, tamq; foedis modis, vt
nullius mens hominis satis cogitare possit,
nullius tantum sit flumen orationis, vt satis
effari. Visnè, percurram obiter hoc thea-
trum regni vestri? FEL. Volo, non enim
me, verum dicens, offenderis. SYL. Vi-
demini sanè non solum vitia hac in respo-
nse fouere, sed etiam violare expressum Dei
verbum. Dictum quidem Pauli est, sed ver-
bum Dei tamen: Melius est nubere, q̃ vri.

E iij Vos

Vos contrâ, melius est scortari, adulterari,
fornicari, q̄ nubere. Matrimonium enim in
sacerdotē crimen inexpiabile est, scortatio
iocularis nugatio. Verū sicut initiō præfati
sumus, nō tam velle, quid in dogmatibus ve-
rum sit vtrobiq̄, vel vtri alteris doctiores, q̄
experiri, vtrius partis mores sint præstan-
tiores: itaq̄ dogmata mittamus, & Papismi
vestri & Euangelij nostri fructus collustre-
mus. Scimus Felix, olim non modò pieta-
tis, sed castitatis etiã fuisse maius studium
in clero, q̄ nunc est, etiã vestrorum homi-
num iudicio. Is Pater, qui Canonicos ex cœ-
nobijs, hoc est, ex communi viuendi socie-
tate primum exemit, deditq̄ potestatem,
vt extractis priuatis ædibus, separatim lice-
ret viuere, tantum malum attulit pudicitia
cleri, adeoq̄ erexit liberè scortandi vexil-
lum, vt nunc apud inferos publicæ libidinis
pœnas dependere existimetur. **FELIX.**
Quid? Monachinè fuerunt Canonici quon-
dam?

dam? SYL. Monachi profus. Apud vos in Polonia & Silesia, quia tardius istuc Christianismus peruenit, nulla admodum extant eius rei vestigia: in Germania autem, & alibi passim, monumenta certa reperias. Vidistinè porticus illas quadratas ad cathedrales summorum templorum Basilicas? FELIX. Vidi, maximè ad Rhenum cum fui, & alijs in locis Germaniæ. SYL. Hæ porticus communis Cœnobij normam demonstrant. Nam proximis epistiliorum contignationibus cellulæ adhuc visuntur, quæ singulis Canonicis singulæ fuerunt olim. Quin adhuc passim videas commune aliquod penes easdem porticus dormitorium, & refectorium pariter, sic enim illi suum cœnaculum appellabant. Habitationis Canonicorum locus, à domo Germanis nomen habet, vnde & ipsi Canonici *Domherm*/ quasi Domini vnius domus, & societatis nuncupabantur. Quæ

Quæ sanè ædificiorum forma, & vis vocabuli, normam nobis sanctioris disciplinæ, ob oculos quasi proponit. Mater nequitia est solitudo, &, remotis arbitris, anceps occasio. Ex vna popina comedebant, ex vno cellario & ex eadem cupa bibebant, idq; eodem in loco omnes: diuersis quidem cellulis inclusi, iisdem tamen parietibus septi, dormitabant. Omnia hæc & castitatis erant, & sobrietatis indicia. Nunc verò quid? Tædet reminisci, pudet dicere. Quàm autem probabilis excusatio? Quia enim votum nullo pacto liceat frangere, honestanè specie, iurisiurandi voto satisfactum est, quod ex superfluentibus copijs Canonici alios Canonicos instituerunt regulares, vt ipsis liceret irregulariter viuere. FEL. Nescio quorsum ista dicas, velim explanes clarius. SYL. Ego verò quidem, sed nescis tu Canonicos hinc traxisse nomen suum, quod Canon est regula, vndè Canonici appellati sunt, vt vitam
secundum

secundum regulã ducerent: verum illi contrã, cum opibus cepissent abundare & copiis, vt sibi liceret sine regulis, id est, irregulariter, eodem in oppido, vbi cathedralis Ecclesia est, ibidem condiderunt alios Canonicos, quos regulariter regulares volebant dici, vt ipsis voti sui regulam seu canonem abijcere fas esset, & alijs castitatis regulã committere. FEL. Miror equidem, at doleo tamen, sunt enim, quæ narras, veri similia. SYL. Nondubites. Vide autem, quid inde secutum. Quoniam quilibet Canonicorum priuatas ædes suas iam inhabitat, duo famuli ei conducendi sunt: quorum alter ab equis sit, alter à cubiculis: duæ famulæ pariter, vna quæ cibum paret, altera quæ sternat lectulos: etenim minori familia canonicalis dignitas contenta esse non potest. Hinc iam rationem inito, quid ocium & alienus cibus non faciat. Postq̃ preces canonicæ absolutæ sunt (quanq̃ admodum rarò absoluãtur quidem)

F dem)

dem vel inchoantur etiã:) itemq; postq̃
& pransum & coenatum est, & viscera ven-
terq; vino ciboq; refertus, quid credis me-
ditari canonicum? Ad stabulũ videlicet re-
legat stabulatorem, puerum in scholas di-
mittit, aut aliud quippiam, vt faciat, iubet.
Interea cum coca iocus, cum cubicularia cu-
bilia. Hæc quanq̃ mi Felix adhuc tolerabilia
videntur, non enim si satis castè, satis cautè
tamen: quid autem de his dicemus, qui inte-
gra fouent domi lupanaria, prostibula eri-
gunt, lenones accersunt, lenasq; similiter,
vxores à maritis pelliciunt, virgines arte
lenonia persuasas, in hunc ludũ pertrahunt?
O domus vestro regno dignas. Quid putas
ô Felix (vtinam non miser & infelix) qui
vides furem & curris post eum? Quid, in-
quam, putas? ea in societate Ecclesiam po-
nis? Dictu est nefandum, cogitatu horribi-
le, ex illa enim schola, quas artes proficisci
arbitramur? Maleficia nimirũ, incantatio-
nes,

nes, magicæ præstigiæ, phyltra, dæmonum
collusiones, & plurima generis eiusdem.
FEL. Abundè tu quidem de istis Syluester,
atq; adeò etiàm, vt iam liceat dicere,

Claudite iam riuulos pueri, sat prata bibère.

Arbitror enim nunc tempus esse, ut par pari
referam: nam si tibi libet, quæ velis dicere,
vicissim decet, vt quæ nolis, audias. An non
similia multa in grege tuo reperisti? Quanq̃
vobis videbatur, non solũ vestris cõcionato
ribus dari vxores, vt esset id tale matrimo
nium, capistrũ Lutheranicæ captiuitatis, sed
etiàm, vt hoc prætectu sacerdotes vestri vel
prædicantes castiores existimarẽtur: verun
tamen quid euenit, mi Syluester? Memini
mus quendam ex Lutheranicis Principibus
non postremũ, dolenter cõqueri, quod ma
trimonium ministris Ecclesiæ cõcessum sit,
cum videat, ne matrimoniũ quidem Luthe
ranorum sacerdotum seu prædicantiũ libidi
nibus mederi posse. Turpis quidẽ scortatio

F ij est,

est, fateor, & offendiculum graue: sed adulterium & turpius & grauius simul. Si in vestris obscuris Ecclesiasticis seruulis, æquè conspicuū esset dedecus, atq; in nostris Prælati & Episcopis est: credemihī, multò foediū culpare, in plerisq; vestrum coniugium, q̄ in nostratibus coelibatum. Antè biennium cum fortè ex Gallijs per Thuringiam in Poloniam reuerterer, incidi Neoburgi in quosdam uestrarum Ecclesiarum uisitatores: in quorum uisitatorijs tabulis uidi et plura et deteriora ab Euangelicis concionatoribus coniugatis commissā, & diuersa & varia adulteria, q̄ vlla possint apud nos in tam angusto orbe terrarum scortationes reperiri. Nec profectò mihi dubium foret, si uestri concionatores has facultates essent adepti, & aliquantulum plus dominationis, q̄ nunc habent: quin multis modis turpiora commissuri uideantur. Exemplum tibi possum vnum atq; alterum recensere, ex quibus
multa

multa similia conijcias. Anni admodū pauci sunt (sic enim ex vicina Silesia increbuit) quod in ditione Vratislaviēsi Sacerdos quidam Lutheranicus, qui Catholico sacerdoti moribundo, formatā furatus, ac raso in his literis alieno nomine, suoq; inserto, parochiam quandam tali fraude & crimine falsi, tanq̃ à catholico Episcopo esset ordinatus, adeptus erat. Sed ne sic quidem satis habilis putabatur lutheranico Superintendenti, quin vt constantiæ erga recens Euangelium suæ daret documentum, vxorem illum ducere oportebat. Verum hæc vxor, cum nouello marito iam cepisset minus placere, & mulieres aliæ placere magis, toxico illam interemit, vt ad noua vota libido ardentior transferretur. Interrogatus autem, qua occasione tantum patraisset scelus : respondit coniugium in Lutheranis sacerdotibus non restringere vagas libidines. Si exemplis res ista illustranda esset, Dij immortales, quan-

tam tu mihi vestrarum turpitudinum syl-
uam aperuiffes. Hoc saltē abs te quæro, an
vsq̃ vlllo seculo antè, libidines adeò frequen-
tes, adeoq̃; variæ in omni genere sexus,
ætatisq̃; exarsisse commemorentur, q̃ hoc
seculo nostro? Non sanè arbitror. Nam
hoc vnicum decretum Lutheri, quasi lex
diuina nunc passim habetur, nullum mor-
taliū posse continere, & non minus, q̃
non expuere saliuam: itemq̃; nec minus vi-
rum muliere, vel mulierem viro carere
posse, q̃ vllum hominem aut cibo aut po-
tu. Hoc vexillum castitatis & continentia,
primus erexit Claudius Nero, Cæsar Ro-
manus: qui Tyrannus natans inter spurcif-
simas libidines, palàm dictabat, impossibile
esse, vt aut adolescens, aut puella, aut mas,
aut foemina, si modò Veneri apti sint, à Ve-
nere abstinere possit. Arripuit hoc Ne-
ronianum vexillum Lutherus, refixitq̃; in
Germania: ad quod iam tot vndiq̃; con-
currunt

currunt impuditiæ sorores, libidinum fratres, quot munera Cereris & Bacchi infartire queant. An non cum videmus adolescentulos hoc tempore palàm scortari, aut si ab hoc vicio retrahuntur, sibi dari vxores flagitare contumaciter? Tum verò puellas, si aut libidine lapsæ sint, aut aliàs impudicè lasciuiant: tam has, q̄ illos proteruè Neronianam legem Lutheri obtendere: is Tyrannus enim, ex vno se metiens vniuersos, statuit impossibile esse, hominem castè continenterq̄; posse viuere, cū Venus æquè necessaria sit atq̄; potus ac cibus. Ex his nouis nuptiarum ritibus, pueri ducunt, puellulæ nubunt, tandemq̄; nascuntur viri illi tam strenui herōes, qui bello Turcas vltra Caucasum montem submouere, qui sanis consilijs & concordibus pacatam Germaniam reddere, qui deniq̄; hoc aureum seculum, quo nunc Germania mirum in modum floret, reducere in Christianum orbem

orbem possunt. Ob eisdemq; novos nuptiarū ritus vobis Euangelicis verè licet dicere, Nos senes nascimur, Itali, Hispani, Lusitani semper sunt pueri. SYL. Quamuis ludere videris in re seria, dicis tamen ea, quæ si inficiari vellem, impudens sim oportet, si defendere, nefarius. Migravit lex ista ex Germania in Poloniam, quæ nō tantum ait, castitatem, vel continentiam impossibilem esse, sed etiā nescio, q̄ in ipsa fornicatione commendat castitatem. FEL. Cum sciam te Syluester, hoc in genere Ecclesiastici iuris versatum, cupio mihi vt explices, an ista, quæ nunc apud Euangelicos frequentia sunt repudia, vlla scripturarum authoritate putes posse permitti. SYL. Quænam illa sunt repudia? FEL. Varia illa quidem & multiplicia, quæ nunc referre intempestiuum, infinita sunt enim: vnus satis est, vel alterius exemplum proferri à me. Accidit nuper in vicino oppido, cum quidam in Liuonicam expeditionem

expeditionem profectus, liberis domi aliquot & coniuge relictis, non ita subito sicut vxor volebat domum reuertit. Interea mulier amoris noui concitata flammis, consilium petijt à quodã Euangelij præcone, quidnam videretur, quoniam maritus absit, & cum melius sit nubere, q̃ vri, an non præstet, vt priorem maritum repudij libello submoueat, cum non statim adsit ad quemuis libidinis ardorem, & ad vota nouarum nuptiarum, ne vratur amplius, transire, atq; mox sibi accersere maritum nouum. Quid hac in re faciendum censes? Ecce expressum Dei verbum, Melius est nubere, q̃ vri. Maritus enim quia aberat, & de reditu famina ambigebat: at interim tamen lex Pauli vr̃sit, vt præstet carnis ardorem noui mariti coniugio restinguere, q̃ diu expectando vri desiderio veteris mariti. SYL. Abs te cupio istud audire, qui me ista in re es peritior. FEL. Quid antiqui iuris fuerit, nec tibi est,

G nec

nec illis, qui istud sciscitantur, ignotū. Quare nolim tam, quid iuris sit, sciens quæras, quàm quid sentias de ipso facto. S Y L. Ego verò iuris istius Ecclesiastici non ita gnarus sum, quàm non imperitus communis experientia: quæ nos abundè satis monet, quid hoc in genere casuum matrimonialiū apud nos siue rectè, siue perperam fiat: vndè quidem, si quid mei iudicij est, arbitror sanè præstabilius esse, subinde vetera cōiugia rescindere, & permittere noua, quàm aliquid prohibere, quod carnem vrat, nubere impediatur, & quasi noua gaudia inuideat humano sexui, ac velit stabilire doctrinam Dæmoniorum, quæ uetet nubere. Nam indè quid est, quod admodum res Ecclesiæ perturbet? FEL. Nihil planè, ut opinor, nisi incertum quod facit sacramentum Matrimonij, & dubiam sobolem (nimirum quæ res parua est) quasi verò lex Pauli eò respexerit, ut hoc sacramentum velit potius mulierum virorumque libidine

libidine moderari, vt cui libet liceat, quod libet, q̄ ponderare ex hoc immutabili DEI mandato, Quos DEVS coniunxit, homo non separet. Tantum, crede mihi Syluester, mali iam ortum est, breuiq; orietur, ex peruersa illa Paulinæ legis interpretatione, vt fēdiora multa isthinc nobis expectanda sint, q̄ Turcis ex sua Polygamia: quibus tot licet, quot libitum est, vxores ducere. Nec velim à me vt postules exempla: domi sis oculatus Syluester, & si quid hic documenti deesse putas, effer oculos in vicinam Germaniam, & ibi quæ audieris, quæ videris, quæ expertus sis, in animum reuoca: nec tam velis esse iudicem hac in re, q̄ testem conscientiam tuam. Sed hæc satis & abunde quidē de gula & libidine. Quid autē est Syluester, quod desideras amplius in vita Clericorū? SYL. Siderij locus est, tantū omnino est, quantum planè satis fuerit ad extirpandam Romani Papatus sedem. FEL. Sufficiat igitur, quod

fatis est, nec ad viuum omnia, & vt sapiens
quidam monet, Ne quid nimis. Nam per se
res plena odij est, & nausæ & facietatis, de
libidine & gula, communia hominum vitia
exponere, cum hæc videantur potius eius-
modi esse, quibus quisq; in corpus peccet su-
um. Hæc ergò suæ cuiusq; intimæ conscien-
tiæ relinquamus. Iam verò de administra-
tione sancti illius patrimonij Petri colloqua-
mur paululum, videamusq; quò opes tantæ,
tam citò, tamq; grâdes profluxerint. SYL.
Tu verò Felix, equum non videris in fossam
detrudi, sed in campum emitti suadere. Ex-
pectabam istam vt mihi occasionem præ-
beres. Scio equidem multis retrò seculis im-
mensas opes, thesaurosq; Principũ, pio stu-
dio collatos esse Clero, vndè tot passim vi-
demus surrexisse basilicas cathedrales, tot
templa, tot fana, tot sacella: & ne his deef-
sent certi greges, gregumq; magistri, hinc
promanarunt Cardinales, Patriarchæ, Ar-
chiepiscopi,

chi episcopi, Episcopi, Corepiscopi, Suffraganei, Prælati, Abbates, Præpositi, Decani, Archidiaconi, Scholastici, Custodes, Canonici, Vicarij, & maxima illa Monachorum varietas, quæ diuersis distincta nominibus, & colore & habitu & ritu viuendi, penè innumerabilis est. An hac in tanta omnium ordinum, Ecclesiarumq; omnium conturbatione, putas nō maximum esse tantarum opum facultatumq; temporalium abusum? Minores gentium omittamus, in paruis enim rebus peccata non fiunt magna: sed reliquos gradus videamus suo ordine, & de Canonicis initiò. Postq̃ enim Canonicis concessum fuit extra commune collegium priuatim viuere, DEVM immortalem, q̃ creuit primum auaritiæ studium. In communi contubernio cum essent, vno quilibet Canonicorū, aut certè altero beneficio contentus erat. In hebdomadem singulis sumptus certus, quem refectionem vocabant,

G iij dabatur.

dabatur. Deindè distributiones fiebāt etiām
semestres, quas vulgò solent grossas aut ma-
iores dicere: quæ eò dirigebantur, vt cui-
bet ad vitæ suæ cultū, librosq; necessariae ex-
pensæ suppeditarentur: reliqua verò, si qua
supererant, in alios pios vsus, in hospitalia,
in cænobia pauperum, Virginum vel Mo-
nachorum, in scholas, in erectionem alta-
rium & similia destinabantur: quorum de
mensis antiquæ foundationes piæ etiamnum
erectæ cernuntur. Nimirum quia rebantur,
nec vnum posse plus, q̄ vni altari seruire: si-
quidem vnius beneficij, ministerium vnum
totum hominem, & huius integrum Cano-
nicarum precum pensum requirat. Vnum
ergò censebant cui libet Canonico cōceden-
dum beneficium, non plura singulis. Iam ve-
rò inuersa videmus, & peruersa omnia. Re-
perias nunc multos, quorū singuli obtineant
propemodū infinita: sunt enim qui habeant
beneficia, non modò ad victū, cultumq; vitæ,
sed

sed ad instrumenta etiam omnium voluptatum distributa. Meminimus Cracouię Prælatum, qui habebat singula beneficia pro singulis familiaris rei functionibus: aliud quo cocus alebatur, aliud quo stabularius, aliud quo cubicularius, aliud quo ganymedes, aliud quo concubina, aliud deniq; quo axungia emebatur. Interea taceo, quot ipse Prælatus pro se, mensaq; sua, & splendore prælaturas habuerit, idq; nō vnum beneficium sub vno tecto, sed sub vno eodemq; q̄ plurima: vt propemodum posset idem vnus Prælatus, tot in codicillis suis sacerdotia computare, quot in anno dies. Hinc demum qualis soleat exerceri mercatura, quales emptiones, venditiones, resignationes, reservationes, pensiones, permutationes, & vt breuiter dicam, nullum non exercendi fœnoris quæstusq; illiciti & Simoniaë studium. Et vt multa humanæ saluti perniciofa præteream, quid execrabilius aut dici
aut

aut cogitari potest, q̄, quòd pleriq̄; Canonico-
rum, aut horum similes, solent parochias
(siue fauore præfulum, siue mercatura, aut
simoniacis artibus, hîc non commemoro)
impetrare passim. Videmus enim hos paro-
chiarum aucupes, cum opimas sint adepti,
ijs præficere mercenarium aliquem ex eo
genere, qui lupum fugiat, gregem non ma-
gnifaciat, nisi præsentè lacteatq̄; abdomine.
Intereà verò regulares illi, præclariq̄; aucu-
pes parochiarum, fructus admodû studiose
inquirunt, colligunt, in horrea sua compor-
tant, & sicuti consueuerunt, fruuntur venu-
stè atq̄; genialiter: at verò interim à merce-
nario malè pasci, perniciosè deserri, fraudu-
lenterq̄; prodi lupis dominicum gregem,
nullius curæ est, sed iocus & ludus Canonico-
rum. Hæc obiter de Canonicis. De Episco-
pis verò & Abbatibus quid referam? mul-
tos noui Abbates, qui rectius villici procu-
ratoris integrum munus nossent, q̄ primam
syllabam

syllabam docti pijq; Abbatis. Vnica his cura
est (voluptatem tamen & luxum excipio in
plerisq;) prouentus Monasterij studiosissi-
mè conquirere. Estq; hæc prima cura & sa-
lus monasticæ vitæ, vt loculi referti sint, &
abundent pecunia. Dant ergò operam Ab-
bates (loquor de his qui laudabiles putantur)
vt piscinæ quæstuosæ sint, partim nouo se-
minario fœcundæ, partim adulto pisce vber-
res. Hinc exitur in syluas, vt hæ sint cæduæ
ad annum lucrum, vt hæ alendis porcis
glandiferæ habeantur, & feras contine-
ant, ne in vicinias excurrant, ne uè alijs, ni-
si domesticis sit facultas venandi, & hunc in
vsu, vt alantur canes q̄ plurimi, frequensq;
sit ociosa turba famulorum: atq; si famuli
desint, vt rustici, neglectis domi necessarijs
operibus, hoc faciant: in eiusdemq; syluis, vt
apum examina atq; aluearia affatim foue-
antur, vndè quæstui multum accedat, & cu-
linæ prospiciatur. Hinc proxima sollicitudo

H de ad-

de administrandis prædijs: vt vaccæ foecundæ
sint, abundantq; lacte, caseo, butyro: vt vitu-
li succrescant, boues grandescant: quorum
alij quotidianis epulis suppetant, alij venum
propositi, Abbatiale crumenam infarciant.
De equis, de capris, de porcis, de ouibus, de
anseribus, & gallinis eadem procuratio, &
solicitude est. Nec hoc in loco cessat agri-
culturæ exercitatio: hoc nimirum studiosi
Abbatis est, providere ut agri stercorentur,
arentur, occentur, serantur: vt horum fossæ
pastinentur, riuuli ducantur: vt deniq; vber-
rimum fundant fructum, tam agri, q̄ prata,
atq; pomaria, omnisq; res rustica quæstiuosa
vt sit, vnica cura est Abbatialis studij. Harū
igitur rerū copijs opibusq; cū Abbates ab-
undent, statim illi in hæc verba, Et nos poma
natamus fastidiunt continuo, cū iam sunt in-
flati (infulati volebā dicere) vt Patres vene-
rabiles appellētur, sed audire volunt Milof-
civvy kxieze, et, vt in Marchia mea gnādige

Herm.

Herm. Voluntq; non solū sui cœnobij Abba-
tes dici & scribi, sed Domini etiā. Vide, quid
aliud de illis statui potest, q̄ quod (inuito
Christo saluatore, qui vetuit, ne benefici,
hoc est, ne Miloscivvy & gnādig vocentur)
vetitos & interdictos titulos vsurpent. Hec
ludicra adhuc sunt, si quid patrent Episcopi,
consideres. Abbatum cura, quam recensui,
planè eadem est cum Episcopis communis.
Quidenim aliud pleriq; Episcopi nunc, q̄ vil-
lici, q̄ quæstores, q̄ fiscales, rerumq; munda-
narum procuratores? Tantò plus student
avaritiæ, quantò ad hoc vitium occasiones
habent grandiores. Præter istud, quod re-
censui, Abbatiale studium, & hoc Episco-
pis peculiare est, præsertim hoc tempore,
cum passim altaria, mansionariæ, vicariæ,
canonicatus, hospitalia, similiaq; generis
eiusdem, propter inopiam personarum va-
cent, vt harum rerum fundationes, vel op-
pignorent, vel diuendant, vel extinguant

H ij etiā,

etiã, & transferant in cognatos, in agna-
tos & in alios, quibus ipsi fauent, ad uterinos
successores. Quid inter eã quæso ô Felix, fun-
datores talium eleëmofinarum, quorum
monumenta, abolita memoria beneficio-
rum, extinguuntur, & preces, cultusq; diui-
nus, quæ pro illis, ex talibus foundationibus,
quotidiè fieri debebant, penitus obliteran-
tur? Quis etiã laudare potest noua ista Epi-
scopatum quæstuũ aucupia? Sacerdotia aut
vendunt pacto pretio, aut largiuntur agna-
tis, familiaribus, domesticis famulis, homi-
nibus nimirum ad vitia huius seculi prom-
ptioribus, q̃ ad peragendum cultum diui-
num instructis. Infinitum hoc chaos est, quis
hæc scelera enumeret? Notum tibi est pro-
cul dubiò, quantas opes pleriq; Episcopo-
rum Mammoni suo hinc cumulauerint,
dum nulli Iudæi fœnus fœdius exercere,
nulli mercatores lucrum turpius vnq̃ fa-
cere soleant. Romæ, vti auditum est, quid
his in

his in rebus vsitatũ, quid communis cursus
Curie, quid fraudes istæ curiales, et valeãt &
valuerint hætenus, mens abhorret dicere.
Memini ego Cameracensem Cardinalem,
Iliada talium querelarũ Constantiensi Con-
cilio proponentẽ asserere, addita hac obte-
statione, nisi istæ Romanensis curie, cetero-
rumq; tam Cardinalium, q̃ Episcoporum
corruptelæ sublatæ fuerint, funditus Ecclesi-
am perire oportere. Atq; profectò verè
quidem. Nam quæ vlla turpis lucri facendi
occasio prætermiſſa est? Taceo multitudi-
nem beneficiorum, Episcopatum, Abbatia-
rum, Præpositurarum, quæ tenent singuli:
taceo simoniacas emptiones, permutatio-
nes & similes practicas, quas nunc honesto
titulo finantias appellare consueuerunt. Sed
fortassè nimis quidem à me tibi obiecta vi-
debuntur, cum ad personas potius eius ge-
neris vitia referenda putes. Atq; ne, vt in
Comœdia est Aristophanis, dicere tantum

H iij velim,

velim, & audire nihil, aueo nunc audire vicissim de nostris Euangelicis, an habeas similia. FEL. Ego verò mi Syluester, quæ recensuisti, non vt refellam, sed vt dolorem, quem ex vitijs vtriusq; partis grauem circumfero, tibi declarem, placet non tam similia vestratium, quàm multò immaniora proferre. Memini te enumerare opes Ecclesiæ, et q̄ in his varij abusus grassentur apud nos, perstringere. At verò mi Syluester, si licet verum loqui, et rem cū re componere, tu etiàm aliquantulum prescius vestra ducas ad limam. Vtcunq; simonia in Pontificijs multa sit, nec eo in usu, quo maximè debent res Ecclesiasticæ, versentur: apud vos autem vide, q̄ vnâ, res cum abusu extinctæ partim, partim debilitatæ intereant. De Apostatis, siue illi Canonici sint, siue Prælati, siue Abbates, siue Episcopi, quid debeat dici, iura iam olim præscripserunt: quid autem nunc constitui, summæ infirmitatis est.

est. His gradibus, vel cuniculis potius, itum
est ad subuertenda fundamenta Ecclesiæ.
Nam compertum est eos, qui defecerunt
à nobis, pacisci solitos cum Dominis secu-
laribus, qui quoquo modo aliquem titulum
vel collationis, vel ius patronatus habere
visi sunt, ac prodere bona Ecclesiæ, & tali
propemodum fraude, scilicet vt priuilegia,
instrumenta, monumenta, registra, proto-
colla, & similia, quibus Ecclesiastica illa bo-
na antiquitus à Clero possidebantur, tradant
ac prodāt suis adulterinis patronis, schisma-
tici nimirum: à quibus illi vicissim aliquam
pactę fraudis mercedem aut portiunculã re-
cipiant. Exempla nō procul petenda sunt: vi-
dimus in vicina Prussia nostra tales transla-
ctiōnes nec paruas nec raras. Et vt vnū pro-
feram loco multorū, q̄ egregius fuit olim, q̄
locuples Episcopatus Sambienfis. Quid aut̄
euenit? Polentarius ille Episcopus Sambien-
sis, oppidulum vnū atq; alterum, & aliquot
villas

villas sibi hæreditarias pactus est de toto
Episcopatu, reliqua omnia, iura, priuilegia,
& possessiones, & prouentus, qui maximi
erant vel ex solo succine, vt reliqua taceam,
concessit nouitio Domino: vt scilicet vterq;
procreandis liberis, quos nouo Lutherani-
co iure, ex nuptijs iam animo cõceptis, spe-
rabant, Ecclesiasticas opes possent hæredi-
tarias relinquere. Idem exemplum, sed ma-
iori etiã sacrilegio, vidimus in Episcopa-
tu Pomesaniensi. Verum, quò res ista pro-
cessit? Nunc vterq; Episcopatus re penitus
extinctus est (bonis nimirum omnibus in
cameram confiscatis) nomen tantũ residu-
um est, quod nũc gerit Chrysopeus miser,
tãm procul à veri Episcopi officio & digni-
tate, q̃ longè destitutus necessario victu
alendæ familiæ. Fertur quondam Dynastes
eius Prouinciæ admonitus à quodam catho-
lico nostro, nè, itã temerè fineret opes Ec-
clesiæ à sectarijs Satrapis dilacerari: Eccle-
siæ

fiæ enim istas facultates esse, non cameræ: illum verò respondisse, si omnia, quæ Ecclesiæ ordinique; beatæ virginis eripuisset, restituere deberet, sibi ad Francicum sagum redeundum esse. Rides tu quidem Syluester, sed verè hæc, an falsò dixerim, tuos velim, qui isthæc inspexisti, oculos testes esse.

S Y L. Ità verò est, vt narras. **F E L.** Quin nuper admodum, simile quiddam in Episcopatu Misnensi factum scimus. Ostolidū caput hominis, si tamen homo dici debet, qui fraudulenter sua prodidit, se ipsum perdidit. Voluit ille duabus sellis vti, apud Lutheranos altera, altera apud Catholicos, sed sua ipse stultitia inter vtramque; supinus corruit. Quæ de re tædet plura dicere. Fuit is Episcopus paulo ante Dominus Prouincialis feudi, iam seruus hæsitat in aliena fraude. Credo similia multa euenisse hoc tempore, non ità in Polonia nostra, quæ adhuc minus infecta est & peruersa, vt in Germania tua, quæ quò

I prolapsa

prolapsa sit, orbis Christianus dolet, vos meritò deplorare debebatis. Duxisti autem tu mihi quidem in memoriam tantæ calamitatis Ecclesiæ, non possum nō ingenti dolore affici, quoties recordor tam immaniū sacrilegiorū. Vide, quot Episcopatus ornatisissimi conciderint, in quibus hæctenus diuinus cultus sedulò peractus est, & sustentati quæ plurimi homines docti. Quot enim Episcopatus, quot Abbatia, quot collegia Canonorum, quot coenobia Virginiū, & Monachorum, quot aliæ laudatissimæ fundationes penitus abolitæ sunt, intra annos quadraginta? In tribus enim illis regnis (Danicum dico, & Suedicum, & Noruegianum) quot putas saltem Episcopatus extinctos esse, vt reliqua omittam? SYL. Certè dubium non est, cum tria regna sint satis opulenta, quin ad minimum viginti fuerint: siquidem hæctenus regnum nullum reputabatur, nisi Archiepiscopum haberet,

haberet, & hic sub se septem alios Episcopos. FELIX. Ita est. Sed quid de Scotia dicam, & Anglia, quarum hæc plus, quàm tredecim Episcopatus habuit, illa etiàm non paucos? O DEVM immortalem, quanta doctorum virorum in his dioecesibus copia fuit olim? quàm multa liberalium musarum hospitia? quàm egregiæ multiplicisq; literarum & artium, inprimisq; sacrae Theologiae officinae? At hæc quasi de alieno orbe: nostra videamus & domestica. Quot arbitrâre Sylvester, in Germania Episcopatus, Abbatias, & alia collegia interijisse? SYLVE. Ego nescio, si tu nouisti, recita. FELIX. Infinita multitudo est Sylvester, nec enim tam mihi ista possent esse homini Polono, nec inter Germanos multum versato cognita, quam tibi: at recensebo tamen, præsertim Episcopatus, & ea quidem fide, qua ego ab ipsis Germanis accepi.

De Episcopatu Magdeburgensi ordiar, qui
quo in statu nunc sit, & q̄ catholicus in eo
præsul, non libet dicere: doleo: nihil enim ad
sinceritatem & instituta maiorum. De Ca-
nonicis verò eius cathadræ antiquæ, hoc no-
uum auditur, quod Augustanæ Babylonii
nomen velint dare suum, atq; cōtinuò vxor-
es ducere, si ex iure Stellionatus eas sibi ca-
nonicales, quas iam possident, liceat in po-
sterum habere hæreditarias. O fides Cano-
nica. Videbas furem, & currebas post eum.
Quid Brandenburgensis, Quid Lebucensis,
Quid Havelburgensis Episcopatus in Mar-
chia? Quo in statu nunc est Mersburgensis
Episcopatus & Nauburgensis? De altero
potest dici, Lignum vbicunq; ceciderit, illic
erit: de altero, τὸ μὲν ἔν, παρὰ μικρὸν δέ. Nihil certè
aliud de omnibus possum, nisi, vt Græci so-
lent dicere, ὄιχονται. Ad Bremensem Archi-
episcopatum venio, de ipso quidem Præsule
nihil attinet, constans enim esse dicitur: de
Prælati

Prælati verò & Canonicis varij hominum sermones sunt: utinam vani, ne quid ab institutis maiorum alienum fecerint. Huic Archiepiscopatu suberant Patrum memoria Episcopatus Lubecensis, Slesuicensis, Hamburgensis, Racenburchensis, Sverinensis: quorum tantum nomina restant amplius, ipsa dignitas extincta est, & bona confiscata sunt. Hinc si placet in aquilonem excurram: septima enim Metropolitana sedes fuit Archiepiscopatus Rigensis, cui talis Antistes præfuit hæcenus, qualis ad interitum necessarius videbatur. Non ignota refero. Hic Archiepiscopus sub metropoli sua habuit Revaliensem, Curiensem, Dorptensem in Liuonia, in Prussia Sambiensensem, & Varmiensem, nisi fallor, & Pomesaniensem. Ex his omnibus vix vnicus superest Varmiensis. Hinc ad meridiem vertamus iter. Quanquã Colonienſis Archiepiſcopus per se adhuc authoritate & virtute Coloni-

I iij   enſis

ensis Academiae, hominumq; doctoru atq;
piorum vigilantia persistit incolumis, velu-
ti egregium Catholicae religionis propu-
gnaculum: sed tamen aliquot suffragati Epi-
scopatus, partim nutant dubitanter, partim
adhuc constantes sunt, vt Leodiensis, Traie-
ctanus & Osnaburgensis. Proximè huic ac-
cedit Moguntina metropolis, cui subiecti
parent Cõstantiensis, Argentina, Spirensis,
Vormatiensis, Augustanus, Aichstetensis,
& in Saxonia, Hildeshemensis, Badenbur-
gensis, Halberstatensis, Verdensis. Sed q̄ hi
extenuati, atq; ambesi vicinorum ingluvie
sint, norunt ij, qui miseris querelas frustra
iuris administrationem efflagitantium quo-
tidie audiunt Spiræ. Ità namq; arrosi sunt
isti, vt vix osibus hæreant: ità vastati, vt in
plerisq; eorum Basilicis ne diuina quidem
liceat peragere sacerdotibus. Treuirensis
verò Episcopatus, quia paucos suffragatos
antistites habet sub se, & vicinitate Belgij
viriliter

viriliter sese hactenus opposuit sectarijs, & ideo præ cæteris minus afflictus est. Quin & Salisburgensis Archiepiscopatus, & qui sub hoc sunt suffraganei, virtute catholici Principis Bauarici, huc vsq; sunt egregiè defensi. Quanq̃ Ratisbonensis ne sic quidem commune malum Germaniæ effugere potuit, quin vehementer attritus, vix possit sese Clerumq; suum tueri mediocriter. Omitto hîc familias minorum Pontificũ, Abbatum, Præpositorum, Hospitalensium, similibumq; : quorũ oppressiones tot sunt ac tantę, vt numerum excedant. Penè oblitus fuerã vicini Episcopi Vratillauensis, qui cum totius Silesiæ Antistes sit, ità tamen violatus esse videtur, vt præter armatos Vngaricos Mathiaffos propemodum nihil viuum habeat amplius in ouili suo. O quò vadit anima huius Symmistæ? In cœlum scilicet. Hęc breuiter de Episcopatibus per quintum Lutheri Euangelium euerfis. Velim autem cogites

cogites mi Sylueſter, quantæ facultates,
quantæ opes & copiæ ſub ijs fuerint olim, &
nunc direptæ in prophanos vſus ceſſerint:
quam autem feciliter, commune docet pro-
uerbium de auro Toloffano. In Boëmorum
annalibus legitur, de Ioanne eius gentis Re-
ge: quòd is, cum duodecim Apoſtolorum
argenteas ſtatuas ab altari S. Venceſlai auf-
ferri, & in theſauris ſuis recondi iuſiſſet, cõ-
tinuò eadem hora excæcatus fit, nec vnq̃ vi-
ſum recuperauerit. Philoſophi ſcribunt,
eam eſſe vim & naturam lupinarum pelli-
um, vt ſi hæ cum ouium pellibus miſcean-
tur, has primum abſumere & ſeſe mox eti-
am. Exemplum vnum ſufficit pro vniuer-
ſis. Meminimus Lubecæ omnes Eccleſiæ
theſauros, patinas, calices, ampullas, mon-
ſtrantias, cruces, ſtatuas, & ſimilia argentea
& aurea innumerabilia vaſa, diuinis cultibus
dicata, ex Eccleſijs paſſim direpta, vnumq̃;
in locum congeſta, ſpeciem præ ſe tuliffe
tantarum

tantarum facultatum, vt ciues Lubecani harum rerum fiducia elati, non dubitarint ingens bellum mouere aduersus Christianum Regem Daniæ. Accidit autem illis, quod de lupinis pellibus dicitur. Cum milites atq; equites in Vrben accersuissent, pecunia ex illis, quos dixi, ecclesiasticis thesauris cusa est, sed ea adeò in exiguam conflata summã, vt ne in menstruũ stipendium quidem conductis militibus sufficere potuerit. Postea verò ad ærariũ ciuitatis itũ est, quod infelici ecclesiasticorum thesaurorũ contactu, pari celeritate euauit. Ac inde continuò ad priuatas ciuium opes, belli sumptus deuoluti sunt, quibus Lubecani ità exhausti fuerunt, ita attenuati, vt se inopia omnium rerum victos Dano dedere propemodũ coacti sint. Similia exempla superioribus annis vidimus in Saxonia, in Misnia, in Thuringia, in Hassia, in Palatinatu, in Sueuia & passim. Nemo causam aliam quærat, nisi quia ad-

K mixtæ

mixtæ fuerint ouinis pellibus lupinæ, et vindicata Tolossani auri surreptio. Hoc quidem mirum non est, sed illud mirandum magis, quod cum pleræq; nobilium familiæ videant intelligantq; eò vergere istã Eccleasticorum bonorũ alienationem, vt nõ modò hæc sacrilegia Christianæ religioni perniciosa futura sint, sed etiam dignitati nobilium. Non enim res obscura est, quòd opes Ecclesiasticæ multas nobiliũ familias aluerint, auxerint, cõseruarint, ad summos honores euexerint. Quid autem futurũ credis, si nobilitatis hæc prerogatiua adempta fuerit? Quomodo sese pleriq; nobiles honestè sustentabũt, alienatis suppressisq; tantis Ecclesiarũ opibus? Sunt vni patri nonnunq; filij complures: in quos si patrimonium diuidendũ erit, fiet omninò, vt alicubi ne rusticana quidẽ casa cũ agello possit sigillatim hæreditas obtingere. In bellũ, inquis, proficiscatur. Non omnes bellatores natura genuit, nec singulis mox in promptu est,

est, etiamsi idonei videantur, equos, famulos,
& arma, presente pecunia comparare. Quæ
nobilitatis conditio sit in Germania, non satis
nouit: in Polonia autem vidi antiquæ stirpis
nobiles ob paupertatem factos esse villanos
aratores. Quanquam arare nobilem, ac tenere
stiuam, ignobile non est per se: sed tamen,
si dignitatem spectes, fortunam illis debe-
mus optare secundiorum. Nec indignum,
si, cum seculo seruire propter tenuitatem
fortunæ non queant, Deo seruiant per opu-
lentiam Ecclesiæ. SYL. Desine obsecro
ò Felix, cum magno dolore ista audio. Et
quanquam istas rapinas Donariorum, bono-
rumque Ecclesiasticorum alienationes nunquam
probavi, vidi enim infelicem huius institu-
ti euentum fore: sed tamen, crede, mihi Fe-
lix, grauem præbuerunt causam his malis
Prælati vestri, ut taceam, quæ turpiter istis
Ecclesiæ bonis abusi sint ad luxum, ad fa-
stum, ad libidines (quæ vitia non fuerunt

K ij tolleranda

tolleranda amplius) quid queso putas cordatos homines cogitare, cum videant in Canonicorum ædibus, in Abbatum monasterijs, in aulis Episcoporum, versari barbaricam quandam illiterati (quid illiterati dico? ipsi enim isti patres ab omni literarum studio alienissimi sunt) imò pessimè morati famulitij turbam? Malunt enim illi in peritum coquum, qui plus palato sapiat, quàm corde, aut in alios nugatores & parasitos stipendia effundere, quàm in literatum aliquem aut doctum virum. Idcirco enim, si vir quispiam doctus, vel in monasterium Abbatis, vel in aulam Episcopi venit, ludibrio est Abbatialibus illis vel Episcopalibus gnatonibus & thraconibus. Quiuis enim horum præfertur, ac maiori in honore est, quàm literatissimus quisque. Quo fit, ut vir doctus in Prælatorum famulatio albo coruo sit rarior. Memini equidem, atque hisce oculis meis vidi, quosdam Prælatos deridere eos, qui aut scribendo,

scribendo, aut disputando, aut alio quoquo modo, oppugnare sectariorum hæreses conarentur: ac non dissimulante præseferre, hominum leuiũ esse atq; ignobilium, quasi gladiatorũ seu bestiariorum infamem ac seruilem operam esse cum hæreticis incertamen descendere. Memini itidem, qui, ne suos vicinos Lutheranos offenderent, commertia vitare, familiaritatemq; eorum, qui propter Catholicæ fidei defensionẽ sectariis, exosi sunt: ne scilicet horum inuidia, aliqua ex parte, in ipsos quoq; deriuaretur. Ac si qui tamen sunt, qui eruditissimis viris delectentur (quanq̃ hi rari sunt) illi tamen cum audiunt libenter pessima quæq; de aduersarijs dici: tum certè de vitijs Cleri, vel vnum verbum facere est crimen læsæ maiestatis, & adhuc inhærens nota quædam Lutherana hæreseos. Quis ingenuus liberaliterq; eruditus, talibus posset Dominis seruire? Interea conqueruntur Prælati, se doctis hominibus

destitui, disertos concionatores non habere,
Vicarijs cæterisq; ministris orbari. DEum
immortalem, quanta impudentia isthęc est.
Præsentes fastidiunt, absentes aiunt se desi-
derare. In tales homines vt educentur, vt in-
stituantur, ne teruntium quidem volunt
impendere. Eademementia sunt occœcati, vt
existiment Principum liberalitate, copiaq;
locupletum ciuium, quemadmodũ fuit olim
vsitatum, Cleri frequentia suppeditari pos-
se. Cum nuper de tanta inopia sacerdotum
sermo incidisset, suafissetq; vir non im-
prudens, decere Prælatos, literarios ludos
aperire, sumptus conferre, & hoc conari
vincè, seminariũ Cleri vt plantaretur: tum
ex Prælati quidam, Sufficit diœcesi meæ,
quod Dux Prusix Academiam erexit, si-
gnificans nimirum nihil minus esse Episco-
porum vel Abbatum, scholas pro iuuentute
instituere. Verum O Felix, alia hęc ætas est,
alios hęc mores postulat. Seculares Prin-
cipes

cipes non ideò nunc instituunt Academiás,
vt Papatui vestro suppeditent Clerum, sed
vt sibi disertos erudiant concionatores, qui
Abbatias Episcopatusq; vestros non instau-
rare, sed euertere possint. Quod q̄ multis in
locis hoc factum sit, fiatq; nunc etiam, nos
corâm videmus. Mœsorum libenter re-
cordor. Memini me legere Græcum car-
men Lypsia de vicino Coenobio cella cõ-
positum, nec ità pridem æditum, quod ego
obiter sic verti Latinum.

*Gratum murmur apes, his quondam uiuere cellis
Nouimus, undè pijs copia mellis erat.*

*Ignauum pecus hinc aliena ad pabula fuci,
Venerunt Monachi, bestia, pigra, uorax.*

*Deniq; crabrones his successere maligni,
Qui fucorum & apum dissoluere domos.*

FEL. Carmen sanè non infacetum recitas
Syluester, nec diffiteor, quin in primæua Ec-
clesia, et maior pietas fuerit in Monachis, et
sanctior vitæ disciplina, & discendi studium
ardentius.

ardentius. Nec illud negauerim, quin subsecuta secula multos ignauos fucos pro sedulis Monachis nobis pepererint. Hoc autem expendas velim tecum Syluester, hæccinè sit norma reformandę Ecclesie, vt cum apes in fucos degenerarint, continuò expedire videatur, pro fucis crabrones, & mox pro vtrisque serpentes reponere? Apud Plutarchum & Philosophos legi, ex putrefacto boue apes nasci, ex cadauere asini vespas & fucos, ex mortua mula fieri crabrones, ex putrefacta carne humana serpentes. Non sane videtur bonus paterfamilias: qui pro aratore boue, pigrum asinum substituat, atque mox pro foecunda asina, mulam sterilem: qui denique serpentes malit fouere, quam pabuli aliquid fucis concedere. Quis fructus ex ista commutatione, aut potius alienatione prolatus est? Certè non solùm Catholicus Clerus ea fraude tota penè Germania expulsus est, vt vix paucis in locis restent vestigia: verum etiam,

etiàm, cum apud vos, & apibus & fucis simul, ista pabula erepta sint, vt nec vœsanis istis vestris crabronibus crapulandi copiam abunde amplius suppeditare possint: quo demum fit, vt dum maximè Romano Pontifici, & Clero catholico nocere voluistis, vos ipsos vehementer in manifestum exitium præcipitetis. Exemplo nobis esse poterunt Bohemici Sacerdotes, quibus hoc post Hussi tempora fuit semper sacrosanctum, nihil eorum facere, quæ communia essent cum Romanis. Sed quid indè secutum est? Barbaries planè infinita, & artiũ rerumq; omnium optimarum flagitiosa ignorantia, & paupertas in glorię vitæ miserabilis, vt Clero Bohemico propemodum nulli homines, vel ad iudicandum ineptiores, vel ad honestè agendum, magis barbari, nũc à plerisq; existimentur. Eadem hæc de Lutheranicarum Ecclesiarum ministris omnino dici licebit. Quid enim Lutherano sacerdote illiterati-

L us?

us? Quanta præterea in moribus petulantia est, quanta proteruitas? De miseria illorum non possum conqueri, ipsi enim met sibi inuitæ paupertatis authores extiterunt. Etenim dum suaue iugum Christi, in mediocri rerum copia sub Episcopo catholico, ferre non voluerunt, coguntur nunc seruile iugum Antichristi sustinere, in miseranda paupertate, sub sæculari Lutheranico magistratu. SYL. Verum tu quidem mi Felix, isthæc recensuisti: quid est autem, quod adeò facilè à Pontificio grege pleræq; gentes desciscunt? Si apud vos non sola fides regnum Christi tenet, sed fides per charitatem operans, hoc est, fides viuua: quâ potest fieri, vt vbi sit charitas, non etiàm sit charitatis vinculum, concordia, & fraterna inter fratres consociatio? Ignoscas velim mi Felix, loquor quod verum est, non dissimulo quod falsum: vide quæso confratres tuos maximeq; illos, qui, quod ex
regula

regula charitatis viuere debebant, Cano-
nici dicuntur, q̄ concordēs sint, q̄ sese com-
plectantur fraternè, q̄ pijs sese inuicem iu-
uent deuinciantq; studijs. Et vt ordiar de
capite : nostinè illum vicinum Chrestolo-
gum vestrum? FELIX. Nescio quem
velis. SYLVE. Quasi verò ignores,
qui condus est, nunc promus vocetur.

FELIX. Iàm video, quò respicias : sed
quid in eo culpas tandem? SYLVE.
Ego verò nihil sanè admodum, nisi quod
& lippis & tonforibus notum est. De fra-
terna enim sua erga suos confratres synce-
rè dilectos charitate quod requiris tenaci-
us vinculum? Ecce Pleonasmus, & nemo
hic bardus, & ecce iterum sagenæ, & hic
nullus, magnus, malus piscis, & ecce de-
niq; tribuli, quorum semper quartus
aculeus erectus in digitum : quin etiàm
sara pinguis inter postes ianuamq; re-
tenta, quæ facit spem, non saram se,

L ij sed

sed foram forè. Nugæ istæ sunt, & ad nasadas
vinarias Vngarorum relegandæ: ex harum
enim sentina hausit (ex dolijs debebam di-
cere) præclara ista consilia, è quibus de cœlo
penderet hæc aurea cathena Homeri :

*Cernere nigra potes, sed candida nulla uidere,
Tu bene falsè alijs, nil nisi dulce tibi.
Mars calcas hederam, ruscum sustollis & algam,
Tu Mars uix porcum fartis alijsq; tuum.
Noctua nocte uolat, uolucris bene tuta tenebris
Quò magis obscura est, hoc magis illa nocet.*

Hoc enim è Parnasso riuulos illos eduxit, in
castella promptuaria, è quibus tandem mi-
rificè rigare solent prata Quadorū. Idq; bi-
fariam quidem & quodam naturæ miracu-
lo. Ferunt enim (Strabo author est) fontem
quendam esse Dodonæum, in quem si faces
extinctæ immergantur, eas accendi : sin ac-
censæ, eas extinguui. Ità nimirum hic ex eo-
dem oris fonte, & calidum nouit & frigi-
dum efflare. Exemplis hîc parcè uti, ipse de-

eor postulat. Qualem vero tu, mi Felix, cen-
ses eum, qui si apud confratres suos est, in re-
ligionis causa, quod negas, negat, quod ais,
ait : vicissimq; eadem arte apud sectarios: &
vtrumq; hoc, ea libripendis æstimatione, vt
huc semper magis, q̄ illuc propendeat : eum
tamen nihilo minus velit, q̄ quod verè est,
aliqua specie videri. Adeoq; nimirum.

*Nulla fides fronti, celant præcordia fraudem,
Nullaq; iudicium ianua cordis habet.*

Res ipsa fidẽ excedit hominum. Isti namq;
cum apud eos sunt, quos esse catholicos ar-
bitrantur, tanta oris facundia differunt de
veritate religionis catholicæ, de fraude no-
uorum dogmatum, de vi potentiaq; hære-
ticorum, alijsq; generis eiusdem quæstioni-
bus, vt credas coelitus illos loqui. Sed quid fit
postea? Non multis opus est verbis, ipse tu-
te nosti mi Felix. Confratres si quos ha-
bent, ità tractant, vt viaticũ malint, q̄ Bre-
uiarium meditari: contraq; si confratres de-
L iij sunt,

sunt, dant operã, ne vlli eupiant adesse, multò minus, vt velint eos vltro accersere. Interea Ecclesiã bona clam surripiunt, religionem antiquam, ipsumq; adeò DEVM produnt aduersarijs. Quamuis aliquandò & voce & literis se, quasi rem agant seriò, ostentent: de quibus dixit Principum non minimus, istas quidem figuras colore albo effingi, rem verò ipsam figuris nigris. Hęc sanè simulandi dissimulandiq; versutia, religionem omnem reddit ambiguan, homines impellit ad desperationẽ, ad Epicurismum, & cum eò prolapsi sint, cõsequitur demum, eos nullius mendacij pudere: nullius pigere flagitij aut sceleris. Heu Felix, quanta ego tibi hęc possem & q̃ inaudita facinora recensere, si ita animo vellem indulgere, q̃ lingua currit promptè. Quantus enim campus, non dicam fenestra, hęc aperiretur, si de summa fratrum inter ipsos perfidia vellem dicere: vt infinita taceam, vnum hoc satis flagitij

gitij habet atq; perfidia, quod cum vndiq;
res Ecclesiæ oppugnentur, tanta tamen sit
confratrū inter ipsos & inuidia & maleuo-
lencia, vt sæpè ipsum Ecclesiæ statum euerti
malint, q̄ vel condonare quippiam confratri,
si fortè deliquerit, vel illius sanis consilijs
vti, ne tu altum sapere videâre. Hinc ani-
maduertimus illorum plerosq; , saltem vt
confratribus ægrè faciant, incutiantq; ter-
rorem, colludere cum sectarijs, cum illis fa-
miliariter viuere, ad mensam accersere,
cum illis potare, pergræcari, & quiduis ali-
ud eiusmodi facere potius, q̄ vlla in re sese
comem fidumq; præbere & sincera ami-
cum collegis, q̄ vlla manu auxiliari, ruentem
Ecclesiam fulcire, collapsam erigere
conari. Imò quod execrabilius est, cum
horribilem illum ruentis Ecclesiæ frago-
rem audiunt, tum illi conuocato sui gre-
gis sodalitia, conuiuia adornant, pocu-
lis certant, & luxu, cantu, tympanorumq;
sonitu

sonitu sic curant omnia perstrepere, ne vllus
collabantis Ecclesiæ fragor ab ipsis vel audi-
ri possit, vel animaduerti. Hæc illustrari ex-
emplis forsitan facilius, q̃ plerisq; gratum.
Meminimus quendam ex Canonicorum
grege dicere, cum eius cupiditati cōfratrum
vnus & alter obstitisset, malle Capitulum in
pedes conuerti, vt ruente Ecclesia ad fugam
paratiores sint, q̃ ad fulciendas Ecclesiæ rui-
nas. Ab hoc nō dissimile est, quod in plerisq;
Ecclesiarum cathedris, quibus non nisi no-
biles fumosas illas suas imagines ostentant
atq; iactitant, neminem patiantur virum
doctum in suo consortio, quasi si homines
literati in talibus capitulis locum haberent,
nec ignauix suæ, nec stultæ nobilitatis opi-
nioni ac peruersæ, satis loci futurum. Cre-
dunt enim isti, reliquos omnes homines,
etiamsi virtutis eruditionisq; commenda-
tione celeberrimi habeantur, seruorum ta-
men hos loco non nobilium habendos esse.

Ex

Ex quo hæc duo consecuta videmus, prius, quòd in decem aulis Episcopalibus, ne vnum quidem reperiatis doctum aliquem & peritum theologum: alterum, quod in cathedralibus istis Ecclesijs soli regnent agrestes Fauni, salacesq; illi Satyri, atq; impuri Syluani & Centauri: qui quasi ex lege constitutum habent, ne ferant in collegio suo vllum doctorem, aut theologum. Putant enim diuinitus sibi deberi, quicquid in Ecclesijs lucrosus est, quicquid laboriosum Vicarijs. Fructus ergò, opesq;, ac redditus Ecclesiarum ipsi percipiunt, ipsi pro arbitratu suo moderantur, dispensant, eisq; fruuntur: Dei verò cultum, cæteraq; pietatis officia, vt diuina peragere, sacramenta administrare, docere populum, Vicarijs committunt, hoc est, hominibus nobilitatis titulo minimè tumentibus. Ex quo quidem nobilium studio, & seruitio ignobilium Vicariorum, magnum Principem aliquandò sic ratioci-

M   nantem

nantem audiui. Optimo iure, inquit, nobilibus debentur officia nobiliora. Canonicis quidem nobilibus decernitur rerum mundanarum, vel secularium administratio: ignobilibus verò Vicarijs, rerum diuinarum ac spiritualium munera committuntur. Quamobrem necesse est, iudicio Canonorum, nobiliorem esse administrationem rerum secularium, quàm diuinarum: quòd harum cura vilibus sacrificulis committi solet, illarum verò nobilibus Prælati. Quid tibi mi Felix videtur hic Dialecticus Princeps? satisne iuxta *ἐνάλυσιν* Aristotelis? opinor equidem: sed audi, quid adiecerit præterea Si, inquit, nobiliores Canonici aut Prælati secularium rerum iura sibi potius, quàm ignobilibus, tractanda iudicant: quin necessariò sequitur, has mundanas res longè præferri diuinis: quandoquidem has alijs committunt vilioribus personis,

personis, illas autem sibi tanq̃ dignioribus
referuant. Quid aliud hoc est, inquit idem
Princeps, q̃ si palàm fateantur Canonici no-
biles, se instar Epicureorum, voluptatem
diuitiasq; præsentis vitæ pro DEO cole-
re, cœlestemq; verum DEVM miseris
illis, & vilibus Vicarijs colendum relin-
quere? Acerbè quidem hic Princeps, at
profectò, si licet verum dicere, rem acu
tetigit. An secus res ista habet mi Felix,
q̃ ille dixit? Rem diuinam appellatis, &
tremenda DEI mysteria, missam. Si er-
gò nobilioribus nobiliora munera admi-
nistranda sunt, cur nobiles Canonici ve-
stri hæc ista mysteria atq; rem diuinam
indoctis vilibusq; sacrificulis obtrudunt:
atq; interea sibi sumunt iuris dicendi mu-
nus, & venandi studium, ac si quæ alia sunt
generis eiusdem voluptuaria & amœna?
Num arbitrare omnium populorum ocu-
los ità cæcutire, vt hæc, q̃ peruersa sint,

M ij videre

videre non queant? Quid quæso sentiat in-
rudita multitudo de sacrificio Missæ vestræ,
de ceremonijs, de quotidiano cultu diuino,
de munere predicandi Euangelij, de officio
administrandorum sacramentorum, cū hæc
omnia nobiliores Canonici ac Prælati, tanq̃
nullius momenti sint, defugiant, nec suæ di-
gnitatis esse, isthæc attingere, palàm præ se
ferant? Cumq̃; vicissim id significant nobi-
lium munus esse, vt helluentur, vt pergræ-
centur, vt scortentur, vt lupanaria domi-
alant, vt quæstum turpissimum exercent,
vndè sit, quo voluptatibus, quo alex, quo li-
bidini, quo fastui sumptus possint & alimen-
ta suppeditari? Hæc ego mi Felix, non ideò
recenseo, quòd verè nobilitati non existimẽ
deberi aliquid prærogatiuæ cõcedi: sed quòd
indignissimum est, illos fastidire sacrosancta
illa DEI mysteria, sacramentorumq̃; ad-
ministrations, atq̃; in primis docẽdi Euan-
gelij officium. Hæc etenim cum nobilissima

DEI

DEI munera sint in Ecclesia, nobiles personæ potissimum ea sibi administranda atq; dispensanda præ alijs vindicare debebant. Quid verò nunc fit: planè contrarium. Quid autem de ista personarū discretionē dicturus est iudex ille minimè corruptus, in vltimo iudicio: Ecquid ille hoc modo: Quoniam tu Prepositus, tu Decanus, tu Canonicus fuisti, tu opinione nobilitatis sublimiora in Ecclesia cathedrali occupasti subsellia: tu etiam mundanas Ecclesiæ opes, vt tibi essent copiosa voluptatū instrumenta, administrandas suscepisti, cultum vero diuinum cæteraq; Ecclesię sacramenta Vicarijs tuis commendasti: eamne igitur ob causam tibi tuiq; similibus regnum Cœlorum credidisti deberi? Hæc ista Canonicorū atq; Prælatorum pernicioſa vanitas in prouerbiū populi abiit. Quia enim cum Canonici constituent Vicarios, qui pro ipsis in Ecclesia Deū colant: necessariū quoq; vt Vicarij pro iisdem suis

Canonicis in cœlis æterna vita fruantur: vicissimq; cū Canonici pro suis Vicarijs omni genere voluptatis ac libidinis in terris defungi soleant, necesse erit vt pro iisdem suis Vicarijs in inferno tantorum criminum pœnas dependât. Quid putas mi Felix, istos homines cogitare? Equidem nihil reperio aliud, nisi quod somnient, sibi summo iure licere, quod libeat: atq; ex eo canone, ex quo nomen adepti sunt, vt Canonici vocentur, rectè fieri, si scortentur, si helluentur, si Plutum domi curent, diuinum cultum in Ecclesijs abijciant, si vbiq; id agant, quod Principi huius mundi placeat, & quod Deo saluatori displiceat, nusq; non temerè machinètur: inter eà autē Ecclesiæ negotia, laboresq; et officia, quæ ad curã dominici gregis, ad salutēq; Christiani populi pertinebat, cōmittere ijs, quos loco vilissimorū mancipiorū habent. O reuerendi Patres, vel potius ò feroces Satrapæ, itane vobis ex
libidine

libidine vestra iudicē Christū imaginamini?
Hæccinè est causa, cur vobis Ecclesiastica be-
neficia expetenda existimatis? Idcirconè tot
tantasq; Ecclesię opes dederunt maiores no-
stri? Non equidem arbitror. Si nullus apud
DEVM, præsertim in causa fidei, respectus
est, quæ causa obtendi potest, ob quam secu-
laria potius Ecclesiæ bona administranda
vobis, quàm peragenda diuina mysteria?
Cum si hæc nobiliora sint, nobilibus cer-
tè personis potius congruebant, quàm il-
la terrena, quæ sunt omnium hominum
iudicio ignobiliora. Nobilitatis vel maxi-
mè olim putabatur esse, Missæ sacrificium
summa deuotione celebrare, ad populum
concionari, errores hæreticorum refellere,
fidem afferere catholicæ Ecclesiæ, bonos
mores honestaq; opera docere populum,
non solum doctrina, sed etiam bono exem-
plo vitæ, veræq; nobilitatis documento.
Eamq; ob causam videmus, vt quisq; fuerit
nobiliore

nobiliore domo natus, tanto nobilior aliquod, excellentiusq; officium dignitatis obtinerit in Ecclesia. Hinc enim Barones, hinc Comites, hinc Principes, imò Reges etiam appetuerunt in Ecclesia munera illa imprimis ardua, Scholasticen, Decanatus, Præposituras, Episcopatus, similiaq; generis eiusdem. Quæ munera, si officium spectes, non quæstum, eò potissimum directa sunt, ut Deo suus cultus diuinus semper præstetur, & populo æterna salus. Quò autem ea nobilium studia deflexerunt: eò scilicet, cum ipsi & literas, & doctrinam, morumq; integritatem oderint, affectentq; nihilominus primos acubitus in cõfessu, summosq; in Ecclesia gradus: ut nullos homines magis, q̃ qui his rebus gerendis idonei sunt, literatos videlicet et doctos, morumq; sinceritate commendatos contemnant, persequantur, atq; sublato è medio connitantur. Non prorsus ineptè nuper quidam, cū vno aut altero verbo studia
istorum

istorum hominum vellet exprimere, dixit,
isti hominum generi innatum videri, si li-
brum in mensa vel in scamno eruditū vide-
ant, vt se putent ignē infernalem, si doctum
virum ac probum, cōscientiæ suæ malæ car-
nificem cernere: si deniq; spem audiant pro-
poni reformandi cleri, vt præ se ferant, inte-
ritum suum se metuere. Adeo enim his pro
literis factus est, pro honesta sanctioris vitæ,
deuotaq; conuersatione, centaurica barba-
ries, pro munere Ecclesiastico fideliter obe-
undo, syluestris venatio rerumq; tempora-
lium fastuosa administratio, pro ieiunio,
helluatio diurna atq; nocturna, pro sacerdo-
tali castitate, multorum scortorū inquina-
menta, pro iustitia subditis administranda,
tyrannica oppressio pauperū sacerdotum,
ac rusticorū, pro fortitudine animi, qua Ec-
clesiæ iura possessionesq; defendi debebant,
blandę hereticorū conuersationes atq; com-
municatæ familiaritates, deniq; vt finem fa-
N ciam,

ciam, pro horarum canonicarum breuiario, lusorum taxillorum alea, pro sancto choro pollutus thorus, pro Christo fiscus, pro Ecclesia taberna, pro Deo Sathanas, pro cœlo sempiterni gaudij, gehenna æterni supplicij. Ex his sanè maioris Cleri peruersis studijs, vide mi Felix, quid effectum fit: nimirum nulla cura catholici Cleri persectarios oppressi attingit Prælatos, doctrinam ipsi cōtemnunt, doctos homines aspernantur, ignauos in consilium accerfunt, ex Lutheranici Cancellarij consilio similiūq; pendent Episcopi atq; Prælati: vnde tandem fit, vt facere cum aduersarijs præsertim principalioribus malint, & conuere ad hæreses, q̄ vel vllum inter vitulos & tauros pingues, stabularium offendere. Ah quantam ego hîc syluam præteruehor: è qua si in posterum voles nouæ disputationis materiam sumi, abundè suppeditare potero. FELIX. Desinas Syluester,

uester, quæso : non enim est hoc enume-
rare, sed lacerare vulnera Ecclesiæ. At-
qui si isthæc ita dicis Syluester, vt in istis
vitijs concludas omnes, excipias nemi-
nem, profectò, vt pace dicam tua, isthæc
commemoratio tua nefaria est. Collu-
stres velim hoc Poloniæ regnum nostrum,
quàm multos & innocentia vitæ, & ex-
cellentia doctrinæ clarissimos Antistites
(vt de alijs taceam) tibi possim oppone-
re. Quid enim reprehendere potes, siue
eruditionem spectes, siue integritatem vi-
tæ in Nicolao Archiepiscopo Gnesnensi,
in Philippo Episcopo Cracouiensi? vterq;
certè ab istis vitijs omnibus, quæ tu enu-
merasti, immunis est. Quid culpas in Vil-
nensi Episcopo Valeriano? Quid in Sta-
nislao Hosio Episcopo Varmieni? an
his eruditionem poteris, aut vitæ sanctita-
tem adimere, aut eorum quicquàm, quæ
tu longa serie recensuisti, iure obijcere?

De domesticis loquar verecundius: in Germaniam tuam migremus. Quid est, quod taxes in Treuerensi, & quem nuper creatum audiuius, Salisburgensi Archiepiscopi? Num studium pietatis his deest? num conatus reformandi Cleri, et extirpandę hæreses? Quid illa duo lumina Germaniæ, Michael Mersburgēsis, et Iulius Neuburgēsis Episcopi, quorum alter nuper piè defunctus est, alter subinde expectat aduentum Domini? Equidem, quid in his, si pietatē, si innocentiam, si castimoniã desideres, si eruditionem, si eloquentiã spectes, cęterasq; dotes Episcopo dignas, nihil video, quod meritò possis requirere. Cōsimiles tibi possem plures recensere non Antistites solum, sed & Canonicos & Abbates, & Prælatos alios. Quamobrem ità te decebat Syluester, generatim isthęc dicere de omnibus, vt tamen ex horum numero singulos exciperes. SYL. Scis tu quidem me haud paulò acutiorem esse in
Dialecticis

Dialecticis præceptis (quæ ex Petro Hispano frustra conabor Cracouiæ discere) quæ accuratè solitum atomos cõsectari in copioso & puluerulento aëre. At verò, ne tamè non suam cuiq; velim tribuisse videri innocentie laudem, sic à me hæc dicta accipias, vt nullos accusem eorum, quæ recensui, criminũ, nisi hos, qui illis domi cooperti sunt, foris inquinati, manifestò conspiciuntur. FEL. Fuit isthæc correctio Syluester necessaria. Nam tametsi (proh dolor) magna ex parte sic est, vt tu dixisti: tamen nunq̃ dubitavi, quin Deus sibi reseruarit aliquot pios passim in ipsis Sodomis & Gomorris. Sed putasne tu Syluester similium flagitiorum immunes esse tuos Euangelicos? SYL. Ego verò non. FEL. Nisi metuerẽ diutius extractum iri hunc sermonem, quæ ut cæna paretur, liberet sanè hîc aliquantulum per tuam Germaniam discurrere: etiamsi domi apud nos in Polonia exemplis similibus abundemus. Obie-

cisti tu nostris Syluester maleuolam infide-
lemq; spiritualium nostrorum hominum
cōuersationem, quam ego, si vellem, dupli-
catam possem inter vestrates ostēdere, mul-
toq; maiorē, præsertim inter Ecclesiarum
vestrarū gubernatores. De dissidijs dogma-
tum opinionumq; contrariarū, quarū apud
vos nullius finis est, nihil dicam: sed eas per-
stringā duntaxat, quæ ex dissensione Euan-
gelij vestri discordiæ natæ sint inter omnes
ordines. Repetas, quæso, tempora Cæs. Ma-
ximiliani in Germania, & Regis Sigismun-
di nostri in Polonia, & cōsidera ipse tecum,
quales et quantę cōcordiæ vtrobiq; in vtroq;
regno fuerint. Quis Principū ausus fuit, quæ
liberarum ciuitatū conata est sese opponere
Imperatori suo? Quis Princeps vicinum
Principem? Quæ ciuitas vicinam ciuitatem
tam infestis armis vnq̄ inuasit, quemadmo-
dum fieri consuevit prolato Euangelio Lu-
theri? Qua autē fide sese populi, proceresq;
Germaniæ

Germaniæ complexentur mutuò : non ob-
scure loquuntur infinitæ multarum seditio-
num, bellorũ, latrociniorum conscriptæ hi-
storię. Grandiora recensebo, relinquam mi-
nora. Qua ex causa, intestinis seditiõibus
Heluetiorũ pagi in mutua viscera seuerunt.
Quid in Germania rusticorũ tumultus con-
citauit. quod malum etiã in vicinã Prussi-
am nostram irrupt. Vndè exortũ est Vuir-
tenbergense bellum. Et quæ indè mox se-
cuta est, Anabaptistarũ seditio in Vestphalia
& Holandia. itemq; quod ex eadẽ hac mali-
tia exarsit inter maritimas ciuitates & Da-
nos bellum exitiale. Quam causam habu-
it etiã Prusiacum bellum cum Polonis,
cuius primò mentionem fieri oportuit.
profectò non aliam, q̃ quod ex altera parte
noui Euangelij feruor intumuerat, ex al-
tera oblata occasio nõ repudiabatur. Qualis
etiã, & quàm odiosa de Episcopatu Ca-
minensi exacerbata cõtentio in Pomerania.

Qualis

Qualis non ità multò post, & q̄ foeda de oc-
cupatione coenobij Doberle in Misnia. Pla-
centale hoc quidem bellũ fuit, sed non omni-
bus gaudium Paschale. Quid in Megalabur-
go de Episcopatu Suerinensi inter germa-
nos fratres? an nihil putas etiã ad perfidiæ
crimen pertinere, dum socijs Augustanæ
Confessionis, Noricis, Augustanis, & simi-
libus, prætextu libertatis Germaniæ, arma
inferuntur? Quid quod non ità multò post
idem ij male sociati fratres, sese mutuis cæ-
dibus confecerunt? nihil hîc interim dico de
tanta Dynastarũ inter ipsos diffidentia, nihil
de vrbiũ liberalium inter sese mutuis odijs,
quanta ante hâc nunq̄ in Germanis cõperta
sunt hominibus. Quid de subsecutis bellis
commemorem tam varijs, tam perniciosis?
Annon vicinus contra vicinum? frater con-
tra fratrem? agnati contra agnatos? vrbs
contra urbem? Et quod peius adhuc est, ma-
net hoc malũ alta mense repostum, nec quæ
tum

tum vulnera inflicta sunt, curata sunt penitus, sed, tanq̄ suppurata vlcera ex diuersis animorum morbis, sic adhuc tument, sic serpunt, vt nihil desiderent amplius, q̄ ferro aperiri. Quod regnum hactenus in Europa magis floruit, tum ciuium inter ipsos concordia, tum erga Regem obedientia subditorum, q̄ Regnum Galliarum? Iam verò postq̄ Caluinus in illud Regnum Lutheri intulit Euangelium, quid euenit? Omne genus discordiarum inter ciues, & inter Procere omnis perfidia omnis exulceratio animorum: resq; omnino spectet eò, vt eandem videas Babylonem breui extructum iri in Gallijs, quæ iam pridem extrui cæpit in Germania. An non idem hoc discordiæ malum iam multos annos vexat Britanniam? vnde etiam iam in Scotiam irrepsit. Nonne in hac Polonia nostra eadem dissensionum semina frutescunt, idq; non vno in loco, sed etiam in diuersis Regni partibus? Recordor

O ego

ego qualis status fuerit tempore Regis Sigismundi in hac nostra Polonia, cum adhuc Euangelium Lutheri minus apud nos, quàm nunc, increbuisse. Si quid mei iudicij est, aureum fuit tunc seculum, nunc luteum ac ferreum videtur esse. Cum sedebant proceres regni in Concilio, concordēs sententias dicebant, factionū nomina ignorabantur, erat suus locus & honor Clero, & suus cuique ciuili ordini status integer. Si quid autem contentionis erat vel magnatiū inter ipsos, vel inter nobiles, vel inter sæculares & spirituales personas, iure legum certabatur, non vi, non factione, non tumultu. Nimirum, quia vinculum concordiae, fuit salua religio, vna fides, vnus DEVS, vnus Rex. Nunc autem quid fiat, videmus. Quid enim in Lituania proceres nunc magis student, quàm vt in diuersas diuisi partes, aliud de se suisque, aliud de Polonia cogitent, ac demum vndique discordijs laborent? Quid in Polonia? anno idem malum

lum multò cepit sequere vehementius: Vnde
id iam consecutum videmus, vt tot sint fa-
ctiones passim in Polonia, in Prussia, in Lit-
uania (Rusiam excipio & Mazouiam, quæ
adhuc aliquantò accuratius vitat Germaniæ
Prophetas) quot passim familiæ nobiliũ, &
domus ciuium reperiuntur. SYL. Discor-
diæ sunt nunc cõmune malum vbiq̃; nec tam
ex religionis negotio nate, q̃ cõcitate aliquo
infausto cœlestium syderum positu. FEL.
Non Deo acceptum referas, mi Syluester,
quod hominum culpa temeritateq̃; cõmit-
titur. DEVS author cõcordiæ est, vt inquit
Apostolus: et, vt Psalmistes, DEVS iniqui-
tatem volens non est. Hæreticorum fraus
in hominibus literatis, & studium noui-
tatis in rudi populo hanc dissensionum
lernam orbi Christiano inuexit. Dic
quæso mi Syluester, quæ Prouincia, aut
vrbs in Germania recepit Lutheri Euan-
gelium, citra tumultum, ac seditionem?

O ij Norin-

Norinbergam fortassè exceperis, vix vllam aliam vrbem prætereà. In Dania scimus & in Suetia crudeles extitisse et perniciosas cōspiraciones ex dissidio religionis quidem ortas, sed conuersas in reipub. miserabiles clades. Vndè in Britannia tot subindè emerferunt, & tam variæ factiones, nisi ex dissoluto vinculo Christianæ religionis? Ea namq; quoties illo in regno mutata est (mutata autem est sæpius intra paucos annos) toties etiàm factæ sunt eius reipub. mutationes calamitosæ. An non idem nunc in Scotia audimus fieri? An nō in Gallijs idem malum iam quater experti sumus? Omnes in quieti, rerumq; nouarū studiosi emendandæ religionis curam prætexunt: intereà quid illi aliud, q̄ vt sub tali obtentu non modò Ecclesiasticas opes spolient, ac sibi vendicent: sed etiàm, vt alter alterius dignitati infidietur, honorem præripiat & locum, aliena occupet, amplificet sua, & quos oderit, eadem

occesione

occasione opprimat, si possit, vel quoquo modo debilitet, ne obstet in futurum? Ipsemet hiscè oculis meis, quale hoc fit, in ciuitate Gedanensi coràm vidi, cum Sigismundus Rex de ducibus factæ seditionis supplicium sumeret. Euangelij causam obtendebant homines, qui sua aut decoxerant prodigiosè, aut ob ignauiam, rerum copia destituebantur: & vt imperitã multitudinẽ concitarent, hoc Euangelij caput esse dicebant, omnes ciues fratres esse, qui æqualia habeant, nemo pluris sit, nemo minoris, q̃ alius, sed vt æqualitas sit inter omnes. Nec tu ignoras Syluester, quo impetu istud Euangelium Lutheri, etiã inuito, Principe tuo, in Marchiã penetrarit. Sed tibi isthæc sunt, q̃ mihi, notiora. SYL. Nõ eo inficias, quin ita sit, vt dicis. Nusq̃ penè Euãgelij doctrina recepta est absq̃ tumultu ac seditione. Quomodo enim sine tumultu Papistica IdololatRIA expugnari potuit, & introduci Euangelium?

gelium? Non enim seorsus potuit, quin corruptio præcederet generationē. Gesta Apostolorum legimus, minimè dubitantes, duce Spiritu Sancto, omnia illa & expta esse & confecta. Quàm multis autē in locis excitati tumultus sunt ab Apostolis? Quid etiã magis obiectũ Apostolis, horũq; discipulis est, q̃, quòd Reip. tranquillitatē perturbarēt, seditione populũ cõmouerent, veterē religionem tollerent, inueherent nouã. FE. Longè alia ratio est, Syluester, in Apostolis Christi alia in pseudoprophetis Sathanæ. Abolere antiqua, & instaurare noua, aliquando licitũ est, sed nõ semper tamē, nec cuilibet licitum. Apostoli missi fuerant vt Christo regi, toti usq; orbis terrarum nuper declarato hæredi possessionē acciperent. Idcirco, quoniã huic accipiendę possessioni obstubãt duę religiones antiquę, Iudicã atq; Gẽtilis: quã vtranq; ante corrumpi, q̃ noua generaretur, oportebat. At enim uerò planè seditiosum hoc fuisset

isset conari, si id quispiã tentasset priuata au-
thoritate efficere. Nã tamen si vitiosa religio
diuinæ ordinationi aduersatur: ipse tamen
magistratus, qui illã tuetur, ordinatio diuina
est. Eamq; ob causam, qui potestati resistit,
diuinę ordinationi resistere iudicatur. Quod
aũt Apostoli huic legi nõ parabant, alia causa
fuit, quã D. Petrus explicauit, cũ inquit, Deo
magis obediendũ, quã hominibus. Deus ius-
sit idola tolli, iudaicã voluit nõ vltius, quã
ad Ioannẽ durare. Huic igitur sublimiori le-
gi, cæteras leges inferiores cedere decebat.
At quo modo, inquis, cognosci potuit, Dei
esse legẽ, Ethnicã religionẽ tolli debere, an-
tiquari Iudaicũ, Christianã vero instaurari?
Non alio modo potuit cognosci, nisi quod
Deus ipsemet admirãdis quibusdã operibus,
quę ab Apostolis effecta sunt, testificatus est,
hos suos legatos esse, et quã afferãt doctrinã,
suũ verbũ esse, suã legẽ, suũ Euangeliũ, cuius
ĩperio Iudaica politia cedere, cuiusq; efficacia
deleri

deleri debeat omnis idololatria gentilis. Lutherani autem, cum resistunt sublimioribus potestatibus, Romano Pontifici, & Rom: Cæsari, nouamq; introducunt religionem, explosa veteri, inuitis sublimioribus magistratibus: nonne optimo iure ab his Pseudo-prophetis requirimus, qua autoritate talia machinentur? SYL. An dubitas? Autoritate diuina simpliciter. FEL. Quis autem istud dicit? SYL. Lutherus. FEL. Qui testes sunt? SYL. Lutherani. FEL. Qui iudices? SYL. Ijdem. FEL. Profectò mi Syluester, quòd pace dixerim tua, mihi fidem non fecerint: nam si Lutherani nos sibi volunt credere, quòd ea, quæ hæctenus magnis tumultibus nouarint, id se autoritate diuina facere: illud necessarium erit, vt diuina miracula operetur, eaq; tanq̃ legitima documenta diuinæ vocationis suæ producant. Sin autem id non fecerint, nihil certius de eis asseri poterit, q̃ quòd homines se-

ditifio

ditiosi sint, quia sublimioribus potestatibus resistunt, & perniciosi nouatores, quia antiquam religionem opprimunt, quæ germana est, & obtrudunt nouam, quæ adulterina.

S Y L. Per istos, quos dixisti tumultus, non ipsa religio fauciatur, sed resecatur abusus.

F E L. At verò mi Syluester, longè lateq; debet ab ipsa re abusus discerni: cum Lutherani prætextu abusus, antiquæ religionis nec vllum vestigium relinqui patiantur. Nec vero placet nunc accuratius disceptare tecum: sed de hoc conferimus inter nos, Papistarumne, an Lutheranorū vitia grandiora sint, cum vtrobiq; esse non inficiemur. Si is Euangelij sensus, quem vos profertis, orthodoxus esset & legitimus, de vitiiorū prærogatiua, crede mihi, nullū foret certamen: siquidē boni, maliuè mores propriè ad personas pertineant, nihil ad doctrinam Euangelij, vicissimq;, doctrina articulos fidei respiciat, non attingat mores personarum.

P Quamobrem,

Quamobrem, mi Sylueſter, fruſtra nos di-
gladiamur, vtrius partis vita impurior ſit,
cum niſi doctrina Euangelij, quæ regula pu-
rioris vitæ eſt, prius emendetur, & correctâ
ſit, vt ad hanc regulam correctâ mores, non
ad mores correctos regula corrigi poſſit.
SYL. Scio Felix, non Leſbium hîc cano-
nem, qui ad quiduis flecti queat, ſed Aman-
tinû, qui ſui ſimilis ſit ſemper, eſſe oportere.
At videris tu mihi id non videre, quod vel
inprimis cõſiderandum erat, ſi modò nobis
vlla ſpes reſtaret huius mali corrigendi. FE.
Quid illud ſit, quod medicis nõ videre, cupio
ſi tu tam lynceus es, te monſtrante, cernere.
SYL. Niſi vererer Felix, iam tempus cœ-
næ imminere, pauca ſaltem, vt hoc colloqui-
um concluderemus, adijcerem Epilogi lo-
co. FEL. Si quid voles, poteris: ſemi hora
adhuc reſtat ad cœnam. SYL. Credis nè,
mi Felix, hiſce moribus Chriſtianorum
ſtantibus, Chriſtianum orbem amplius ſta-
re poſſe?

re posse? FEL. Ego verò non arbitror:
nam in tanta hominū perfidia, in tantis Prin-
cipum omniumq; statuum discordijs, in tam
pernitiosa dogmatum Christianorū dissen-
sione velle DEVM, qui author concordiae
est & pacis, habitare, non est verisimile: cum
ipsemet Dominus affirmet regnū in se diui-
sum desolari oportere. SYL. Rectè dicis,
nec certius aliquid à quoq; dici potest. Qua-
propter nisi maturè huic tam exitioso malo
occursum fuerit, perire Christianismum in
orbe terrarū, necesse est: FEL. Quomodo
occurratur autem? SYL. Nulla alia via in
rerum natura est, nisi per remediū generalis
Concilij? FEL. Laudo, atq; vtinā omnes
Lutherani idem sentiant. Credo aut te Syl-
uester, non ignorare: nunc denuò Tridenti
Conciliū indictū à Pio III. Cuius authorita-
tem si volent Germani tui nō spernere, pote-
runt, quam tu optas, citra vllā difficultatem
& vitæ & doctrinae emendationē obstinere.

P ij SYL.

SYL. Erras ò Felix, & quidem toto cœlo
erras. Putasne Lutheranos vniuersè omnes,
vbicunq; gentium illi sint (sunt autem nunc
fermè vbiq;) tam iudicij rationisq; expertes
esse, tamq; vácordes aut insanos, qui velint
ideò venire Tridentum, vt sententiam audi-
ant suę religionis condemnatoriam recitari
ex Decretis anterioris Tridentini Concilij?
Si ita sentis Felix, fateare te non nosse Lu-
theranos. Alterutrũ è duobus necessarium
esset, si tua isthæc sententia haberet locum,
Lutheranos aut sponte sua fateri se suos er-
rores agnoscere, velleq;, acceptis Tridenti-
nę synodi decretis, redire ad cor, & in poste-
rum præstare obedientiam Ecclesię Roma-
næ: aut vi quadam coactos condemnatori-
am sententiam Tridenti audire ac recipere
compelli debere. An alterutrũ horum potes
futurum dicere? **FEL.** Non possum. **SYL.**
Quomodò igitur Lutheranis promittis in
Tridentino Concilio, tam vitæ, q̃ doctrinæ
emenda-

emendationem? FEL. Ego verò quidem hoc modo: si tamen mauolent cum ratione sana consultare, quàm cum deprauatis exulceratisque affectibus inire consilium, neque hoc dare priuatis personis, quod publicæ & Christianæ veritati debetur. Tanta enim euidentia in catholica fide veritatis est, ut non dubitem, si priuatae affectiones desint, & adsit candor in iudicando, quin vltro sint omnes cordati homines accessuri. SYL. Quamuis adhuc, ô Felix, longè abes à scopo: propius tamen nunc, quàm antea, collimare visus es. Rectè hoc tu quidem, & ut Lycurgus Orator non inscitè, animi affectiones recto iudicio plerumque; nebulas solere effundere, ne lucem queant cernere veritatis. Esto sane (id nunc non disputabo) sit tanta fidei vestræ catholicæ euidentia, quantam esse dicis: sed hoc non consideras, quod vel in primis considerare te oportebat, ex vestri Cleri prauis moribus adeò prauas animi affectiones in sedisse

cordibus populorum, vt propter has tam
crassa caligo rationis iudicio obducta, non
finat laicos istam catholicæ fidei vestræ eui-
dentiam intueri, non dicam perspicere.

FELIX. Ità profectò est, vt dicis Syl-
uester, sed quo enemate istas animi af-
fectiones ex cordibus hominum elui, &
quo deinceps collyrio abstergi caliginem,
quæ est ex illis affectibus obfusa, vt tandem
posset recte in catholica fide veritatis eui-
dentiam populus cernere, censes debere?

SYLVE. Arduum istud planè mi Felix,
nec huius loci, nec temporis, nec etiam iu-
diciij mei est: cum non tam, quid possit,
quàm quid fieri non possit, demonstrare, uiri pe-
riti sit. Veruntamen sic opinor, quòd præ-
posterè res suscepta sit tractari in Concilio
Tridentino. Non inficior: solitum est, pri-
us doctrinam, quæ morum regula est, cor-
rigi, quàm emendari mores: sed hoc tamen re-

cte

ete habuit semper, cum prauæ illæ affectio-
nes ex pessimis Cleri moribus natæ, non
tantam circumfudissent iudicio populi ca-
liginem. Hanc igitur nisi abstuleris, veri-
tatis euentiam in fide catholica vestra,
populus nunquàm videre poterit : nec il-
lam caliginem vnquàm tolles, nisi prius
huius tanti mali causam, id est, prauos mo-
res Cleri, radicitus euulseris : neq; hosce
euelles vnquàm, nisi aut seuera Concilij
generalis disciplina Clerum constrinxe-
ris, atq; redegeris ad primæuæ Ecclesiæ
paupertatem : vt, cum religio pepererit
diuitias, & hæc filia perdiderit matrem,
iam vicissim paupertas resuscitet religio-
nem, & hæc denuò necessarias opes Ec-
clesiæ. FEL. Ità prorsus fore videtur. Non
enim tu hæc Syluester primus, sed multi
alij antè te futurū prædixerunt. Quid autem
interea fiet de puritate doctrine, catholicæq;
fidei nostræ? Quale erit Concilium, quod de
moribus

moribus Cleri emendandis ait tantūmodo,
de hæresibus extirpandis ne verbū quidem.
SYL. Tali Concilio nunc opus est: de ex-
tirpandis hæresibus deinceps agendum. Hoc
tibi velim, ipsa certitudine certius persuade-
as, populum nunq̄ ab hæresi retractum iri,
nisi prius hoc in vniuerso Clero palām &
constanter appareat, quod Christus iniun-
xit suis discipulis, cum inquit, Luceat lux
vestra coram hominibus, vt bona opera ve-
stra videant, & glorificēt cœlestem patrem.
Bona autem opera Cleri sunt, primū, vt sa-
nam doctrinā Euangelij ab Apostolis pro-
fectam, in vniuersoq; orbe Christiano di-
spersam atq; propagatam, doceāt populum:
deindè, si hoc opere faciūt, quod ore docent,
hoc est, vt castè, vt sobriè, vt piè, honesteq;
viuant in hoc sæculo, nō minus morum ho-
nestate illustres, q̄ doctrina admirabiles. Si
nunc aliquod habendum Concilium est, tale
omnino est habendum, quod quia priuatis
Cleri

Cleri morbis medeatur, Clericale vocari
possit. Deindè aliud quoddam celebrandum
esset Concilium, quasi populare, quippe vt
ab hæresibus tandem scētisq; populus repur-
garetur. Sed hoc posterius, si fructuosum
mallems, q̄ tumultuosum fieri, illud prius
Concilium non solum ritè præcedere debe-
bat, sed etiàm efficaciter duci in executionē:
vt, si riuulos viuentis aquæ in communem
multitudinē populi ducere vellemus, initiò
populo certū sit de purgato fonte, vndè ri-
uulos duci oporteret. Et enim non est, ò Fe-
lix, sibi vt Romani proceres ducāt in men-
tem, populum vllos disciplinæ Canones ac-
cepturum à Romano Clero, nisi ipso meri-
diano Sole cernāt clarius, vitam Cleri inte-
grè solideq; repurgatā esse. Sic enim popu-
lus cogitat, vt cecinit Poëta quidam,

Vas nisi sincerum est, quidcunq; infundis acescit.

Sic enim populus Spartanus respondit sena-
tui suo, cū Demosthenes, nō ille Orator, sed

Q. alius

alius ciuis, homo nimirum impurus, dixisset, se habere quoddam salutare consilium reipub. quod si vellent audire, se cōmunicaturum esse. At responsum est, nō solitū esse, vt ex impuro vase liquor syncerus promatur. Tantum valet synceritatis opinio apud rudem populum. Quamobrem, si Ecclesiæ proceribus cordi est, velle hæreses tollere, velle sarcire concordia diuisi orbis Christiani, nō poterunt aliundè ordiri auspicius, q̄ à capite & Lare domestico. Hoc enim cum re, non verbo factum intellexerit populus, adduci poterūt, credo, vt vnā aurem præbeat populus catholicis Ecclesiasticis, alteram Lutheranis, quoad tandem, depositis priuatis affectibus, audiat vtramq; partem tantisper, donec queat istam, quam dixisti, catholicæ fidei euidentiam a pertis oculis collustrare. **FELIX.** Non equidem Syluester possum improbare istud consilium tuum, quod nō tam ex heretico, q̄ catholico pectore

pectore profectum iudico. Si ita de cæteris
catholicæ fidei articulis sentires, vt istud sen-
tis nõ malè, næ ego te verè Christianũ arbi-
trarer. SY. Non omnes sunt, mi Felix, Bac-
chi, qui thyrsum gerunt: fieri potest, vt quis
corpore sit inter sectarios, inter Christianos
animo: & vicissim corpore inter Christia-
nos, animo aut inter sectarios. FE. Dei hoc
est, nõ hominis iudicium Syluester, quid in
corde quisq̃ sentiat suo: Christiani tamẽ aper-
tam desyderant catholicæ fidei cõfessionem.
Verum hac de re nihil ad præsentẽ causam.
Istud velim mihi explices Syluester, in alte-
ro, quod popolare appellas, Cõcilio, qua ra-
tione possit populus adduci, & quis auribus vt
audiat vtrãq; partẽ. S. Longius istius oratio-
nis tuę patet epilogus, q̃ exordiũ. Cur aut nõ
potius id quæris, quod minus quidem speras,
metuis aut magis? FEL. Quidnam istud est?
SY. Rogas: cogitas nẽ, quid futurũ sit, si nul-
lum succedat Conciliũ? FE. Cogito sanè, &

Q ij cogito

cogito seriò quidem : at nihil tamẽ assequor
cogitando, q̃ præsens exitium. SYL. Vtri-
us partis? vtriusq; ne, an alterius tantum?
FEL. Vtriusq; omninò, sed nostræ prius,
postea vestræ. SYL. Vndè conijcis? FEL.
Ex diuersis quidem causis, sed ex eodẽ euen-
tu. Vt reliquas aut taceam, vnã explicabo.
Nosti enim prius defectionem ab Ecclesia
catholica fieri oportere, vt D. Paulus prædi-
xit, q̃ reuelabitur filius perditionis. Defectio
autem illa triplex erit, quemadmodũ S. Pa-
tres interpretati sunt : prima, cum regna,
& reges ab imperio Romano discesserint :
secunda, cum ijdem reges ac regna authori-
tatem recusauerint Apostolicæ sedis : tertia
cum populus et Principes, magnaq; ex par-
te Clerus, ut Cardinales, ut Episcopi atq; alij
Prælati doctrinam Catholicæ fidei reiece-
rint, nouis addicti opinionibus. SYL. Si
ista triplex, quam tu recenseres, defectio An-
tichristũ præcedere debet, quin iam hunc
aduentare

aduentare necesse est, cum illa iam præcesserit, vel saltē etiā nunc cursum vrgeat suum. At verò mi Felix, quis tibi istud, absq; teste, asserenti crediderit? FEL. Non postulo: multos possem producere, si tempus permitteret. D. Paulus prædixit, discensionem ante fieri oportere, q̄ reueletur filius perditionis, hoc est, Antichristus. Eam sanè defectionem præuiderunt sancti viri triplicem esse oportere. At testem quæris? Do primò D. Ambrosium Ansbertum, qui vixit, Imperatore Arnaldo: deindè do Engelbertum Admontensem Abbatem sub Imperatore Rodolpho Illustrem scriptorem. Plures proferre non est necessarium, quando ipse nosti consimiles. SYL. Terrestume, ò Felix, haud medioeriter: atq; si debeo apertè, quid sentiam, proloqui: vereor ne sint, quæ asseris, Sybillinis folijs veriora: videorq; mihi quasi iā appropinquantis Antichristi videre exercitū, audire strepitum,

Q iij atq;

atq; tumultū, sentire etiam aliquo modo im-
minentis supplicij horrorē. FEL. Querelis
impendenti malo nō medebimur. Deū ore-
mus, mi Sylvester, ne fuga nostra fiat in hye-
me. SY. Rectè mones. FE. Ecce puer adest:
cœnā nunciat esse paratam. Placuit aut̄ mihi
hoc nostrū colloquiū Sylvester, vel hoc no-
mine, quòd tametsi grauia in vtraq; parte
atq; criminosa vitia grassentur: hoc tamē ar-
bitror te sentire mecū, non ex moribus per-
sonarum veritatē doctrinæ, sed ex veritate
doctrinæ mores personarū iudicari debere.
SY. Assentior tibi. FE. Sed heus tu Sylue-
ster. Quid si hoc colloquiū nostrū aliquis au-
dierit ex occulto auscultans? SY. Nihil ar-
bitror referre: quid enim est disputatū à no-
bis, quod nō re ipsa verū sit, et vulgò non in-
cognitū? FE. At enim nosti illud vetus, Ve-
ritas odiū parit. SY. Parit quidē, sed non nisi
in maleuolis. In genere de vitijs collocuti sū-
mus, & si quid nominatim perstrinximus,

ipsa

ipsa luce meridiana eūctis patet manifestius.
 Feci ego sepe Prælatorū, Sacerdotumq; ve-
 strorum mentionē, taxans quædam eorū vi-
 cia: quòdcertè à me factū eo consilio non est,
 vt omnes Prælatos vel Canonicos vel Sacer-
 dotes æqualiter existimē esse tales, quando
 bonos honestosq; norim quā plurimos. Qua
 propter à me quidquid vestro Clero obie-
 ctum est, id illi sibi dictū putent, qui talia pa-
 lām patrare minimè verentur. FE. Eadē le-
 ge & meā cupio in tua parte libertatē excu-
 sari: quandoquidē mihi cū vicijis & cum hæ-
 rese vestrorum hominū, non cum personis
 ipsis hæc disputatio suscepta & habita est. En
 iterum puer clamitans coenam corrumpi.
 SYL. Quin recta ad coenam igitur. 1562

E R R A T A.

A. 2. fac. 1. leg. utriusq;. B. 2. fac. 2. leg. Cepit Christus docere & facere, inquit,
 si. C. 2. fac. 2. leg. qui quia uirtute. F. 1. fac. 1. leg. irregulariter uiuere. H. 4.
 fac. 2. leg. solo succino. I. 2. fac. 2. leg. Canonicales opes. K. 4. fa. 1. leg. Quod q̄
 multis in locis factum sit. N. 4. fac. 1. leg. Iudaicam politiam uoluit. ibidem am-
 tiquari Iudaicam.